

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra sociální pedagogiky

Sociální pedagog a jeho uplatnění v Probační a mediační službě

Bakalářská práce

Autor: Anna Richtrová

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii

Vedoucí práce: Mgr. Iva Junová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Anna Richtrová

Studium: P14P0459

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii

Název bakalářské práce: **Sociální pedagog a jeho uplatnění v Probační a mediační službě**

Název bakalářské práce AJ: The social pedagogue and his application in Probation and Mediation Service

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá možnostmi uplatnění sociálního pedagoga v Probační a mediační službě. V první části se zabývá vznikem a vývojem sociální pedagogiky až k současnému pojetí v Česku. Práce se věnuje kompetencím sociálního pedagoga a jeho teoretickým možnostem uplatnění. Práce se také zaměřuje na činnost Probační a mediační služby. Cílem výzkumu je ověřit možnost uplatnění absolventa sociální pedagogiky v Probační a mediační službě, včetně zjištění minimálních požadavků pro jeho uplatnění.

HOLÁ, Lenka, ROZEHNALOVÁ, Naděžda a URBANOVÁ, Martina. Mediace a možnosti využití v praxi. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 512 s. Psyché (Grada). ISBN 9788024741093. KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, 215 s. ISBN 978-80-262-0643-9. PŘADKA, Milan, KNOTOVÁ, Dana a FALTÝSKOVÁ Jarmila. Kapitoly ze sociální pedagogiky. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, 45 s. ISBN 80-210-3469-6. SVOBODA, Ivo. Úvod do studia mediace a probace. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2005. ISBN 9788073182618.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Iva Junová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jakub Holeček

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Mé velké poděkování patří Mgr. Ivě Junové, Ph.D. za odborné vedení, ochotu, trpělivost a velkou pomoc, kterou mi poskytovala po dobu zpracování bakalářské práce. Děkuji také všem svým respondentům za jejich drahocenný čas, který mi věnovali a poskytnutí důležitých informací.

V neposlední řadě mé velké dík patří také rodině a přátelům, kteří mi poskytli pomoc a oporu.

Anotace:

RICHTROVÁ, Anna. *Sociální pedagog a jeho uplatnění v Probační a mediační službě*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 57 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá uplatněním absolventů oboru Sociální pedagogika v Probační a mediační službě. Kapitoly pojednávají o pojetí sociální pedagogiky, profilu sociálního pedagoga. Další kapitola je věnovaná Probační a mediační službě. Cílem práce je na základě odborných pramenů popsat a analyzovat kompetence a možnosti uplatnění sociálního pedagoga v Probační a mediační službě. Výzkumná část práce je provedena kvalitativními postupy, metodou sběru dat je polostrukturovaný rozhovor a data jsou analyzována za využití otevřeného kódování.

Klíčová slova:

Sociální pedagog, profese, probace, mediace

Annotation:

RICHTROVÁ, Anna. *The social pedagogue and his application in Probation and Mediation Service*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 57 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelors thesis is devoted to graduates of social pedagogy in Probation and Mediation Service and how they succeed in finding suitable employment. The following chapters deal with the concept of social pedagogy and a profile of a social pedagogue.

A special chapter is devoted to the Probation and Mediation Service. The goal of the thesis based on expert resources is description and analysis of the competence, qualification and job opportunities of a social pedagogue. The research part contained in the thesis uses qualitative approach – it's data are collected by the means of a semi-structured dialogue and they are analysed using open coding.

Keywords:

Social pedagogue, profession, probation, mediation

Obsah

Úvod.....	8
1 Pojetí sociální pedagogiky v historii a současnosti	10
1.1 Historie sociální pedagogiky.....	10
1.2 Současné pojetí sociální pedagogiky ve světě	14
1.3 Současné pojetí sociální pedagogiky v ČR a na Slovensku.....	18
2 Profil sociálního pedagoga.....	21
2.1 Profese sociálního pedagoga	21
2.2 Kompetence sociálního pedagoga.....	22
2.3 Uplatnění sociálního pedagoga v praxi	24
3 Probační a mediační služba.....	27
3.1 Vznik a historie	27
3.2 Cíle a poslání.....	28
3.3 Klienti.....	29
3.4 Zaměstnanci	30
3.5 Činnosti PMS	31
3.5.1 Mediační činnost.....	31
3.5.2 Probační činnost.....	33
3.5.3 Parole	34
4 Uplatnění sociálního pedagoga v Probační a mediační službě.....	35
4.1 Cíl výzkumného šetření, teoretické východisko	35
4.2 Charakteristika výzkumného šetření	37
4.3 Charakteristika výzkumného vzorku.....	37
4.4 Výsledky výzkumného šetření	38
4.5 Diskuze výsledků	48
Závěr	52
Seznam použité literatury	54

Úvod

Jedním z hlavních podnětů k napsání této bakalářské práce je, že práce v Probační a mediační službě mě vždy zajímala a něčím přitahovala. Oblast trestního práva mi byla vždy velmi blízká. Můj otec pracoval dlouhá léta ve Vězeňské službě ČR, a proto jsem byla v blízkosti této problematiky. Zajímala mě následná péče o propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, protože tento krok je velmi náročným krokem v životě odsouzeného a často není možné zvládnout tento krok bez pomoci rodiny nebo nějaké organizace. Po absolvování praxe v Probační a mediační službě jsem se ujistila, že to může být směr, kterým bych se mohla ubírat.

Cílem bakalářské práce je s oporou o odborné zdroje popsat kompetence a možnosti uplatnění sociálního pedagoga (s akcentem na možnosti uplatnění v Probační a mediační službě). Práce se bude soustředit na Probační a mediační službu, coby velmi mladou organizaci. Tato organizace má ovšem velký potenciál při práci s osobami, které se vrátili z výkonu trestu odnětí svobody do společnosti. Probační a mediační služba má velmi dobré výsledky v oblasti recidivity, kdy velmi malé procento osob, které spolupracovaly s Probační a mediační službou, se navrátilo do výkonu trestu odnětí svobody. Cílem výzkumu bude zjistit možnost uplatnění absolventů oboru Sociální pedagogika v Probační a mediační službě.

Bakalářská práce je rozčleněna do čtyř hlavních kapitol, které jsou dále členěny do dalších podkapitol. První kapitola popisuje historii a současné pojetí sociální pedagogiky. Kořeny sociální pedagogiky sahají až do antického Řecka. Od té doby prošla velkou revolucí až do současnosti. Dnes již má z vědeckého pohledu poměrně jasné vymezení.

Druhá kapitola popisuje profesi sociálního pedagoga a jeho kompetence. Profese sociálního pedagoga je velmi náročná na požadavky, které musí splňovat, ať se jedná o osobnostní charakteristiku až po požadované vzdělání. Dále se zaměřuje na uplatnění sociálního pedagoga v praxi. Oblastí, ve kterých by se mohl uplatnit je celá řada, ovšem největším problémem je nezakotvení profese sociálního pedagoga v českých zákonech a katalogu prací.

Ve třetí kapitole popíši Probační a mediační službu. Zaměřím se na její vznik a historii. Tato organizace začala vznikat s cílem zamezit recidivě, jelikož trest výkonu trestu odnětí svobody nemusí působit na každého a spíše se na člověku projeví další negativní účinky pobytu ve vězení. Důraz je také kladen na cíle a poslání PMS, klienty nebo zaměstnance,

ať už to je probační úředník nebo probační asistent, kde se také zaměřím na požadavky na vzdělání pro výkon probačního úředníka. V neposlední řadě popíši také její činnost.

Poslední kapitola se týká uplatnění sociálního pedagoga v Probační a mediační službě, kde se pokusím nastínit jeho možnosti uplatnění v této organizaci. Za hlavní výzkumnou otázku ve výzkumném šetření považuji, jaké jsou možnosti uplatnění absolventů oboru Sociální pedagogika v PMS? Dále bude popisovat zkušenosti absolventů s oborem Sociální pedagogika, zaměří se na osobnostní předpoklady probačního úředníka. Výzkumná část má také za úkol přiblížit, jak pomohl obor Sociální pedagogika absolventům při práci v PMS a nastíní další možnosti uplatnění sociálních pedagogů podle respondentů.

Vzhledem k cíli práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Pro sběr dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Jako respondenti byli zvoleni absolventi oboru Sociální pedagogika, kteří pracují v PMS na pozici probačního úředníka. Data budou analyzována za využití otevřeného kódování, které je součástí zakotvené teorie.

1 Pojetí sociální pedagogiky v historii a současnosti

V úvodní kapitole se budu zabývat historií sociální pedagogiky, přiblížím některé významné osobnosti, které jsou s touto oblastí spjaty. V další části se zaměřím na současné pojetí sociální pedagogiky ve světě, a to především v Německu a Polsku, jakožto země s bohatou tradicí sociální pedagogiky a neopominu ani současné pojetí v České a Slovenské republice.

1.1 Historie sociální pedagogiky

Sociální pedagogika je poměrně nový vědní obor, ale jeho kořeny sahají až do antického Řecka. Sociální pedagogika se opírá o myšlenky antického filosofa **Platóna**, který předpokládal, že výchova přispívá k mravnímu vývoji jedince a jeho společenskému uplatnění. Tento filosof také popisuje výchovu dítěte, které má být vychováváno státem, což zaručí nadvládu rozumu a tedy dosažení jistých ideálů a cílů výchovy všech svěřenců. Podle Platóna je velmi důležité začít s výchovou v co nejbrzším věku a postupovat tak, abychom dítě příliš nerozmazlovali ani nezotročovali. V prvních šesti letech dítěte je hlavní výchovnou formou hra, poté nastává skutečná výuka, která má dítě přivést k mravnosti a ke kázni. Také zdůrazňuje lidské dobro ve výchově, kdy rozlišuje dobro božské a lidské. Božské dobro spočívá v rozumu, spravedlnosti a statečnosti člověka, zatímco dobro lidské se značí ve zdraví, kráse žen a tělesné síle u mužů, či v bohatství. Lidské dobro je tedy podmíněno výchovou, protože dobrý občan, kterým se člověk stane na základě dobré výchovy, má ve společnosti lepší podmínky pro dosažení úspěchu a bohatství (Řehořková, 2000). Podle **Aristotela** je cílem výchovy duchovní přetvoření člověka v samostatnou odpovědnou bytost. Výchova je podřízena společnosti a společenským cílům. Výchova by měla probíhat společně, protože je jen jeden účel výchovy (Hroncová, Emmerová, 2004).

V antické římské společnosti byl nejvýraznější osobou v kontextu sociální pedagogiky **Seneca**. Velký důraz klade na řešení sociálních problémů římské země. V této společnosti také fungovala institucionalizovaná sociální péče, která byla v podobě podpůrných spolků. Tyto spolky byly pro svobodné řemeslníky a obchodníky, kterým zajišťovaly v případě onemocnění, invalidity či smrti podporu pravidelným spolufinancováním (Procházka, 2004).

Ve středověku je hlavním ideálem křesťanství, které změnilo postoj společnosti k chudým a nemocným. Vznikají církevní školy, jejichž hlavním cílem je vychovat

kněze. Výchova ve středověku především znamenala vést člověka k pokoře a víře ke křesťanství. Mezi církevní myslitele můžeme zařadit **Aurelia Augustina** či **Tomáš Akvinského** v období scholastiky. Tomáš Akvinský uspořádal společnost podle postavení. Nejvýše postavenou třídou byli duchovní, následuje šlechta, majetní, nemajetní a nejnižší vrstvu tvořili chudáci, mrzáci, nemocní lidé či vdovy. Lidé, kteří neměli v tomto uspořádání místo, stáli mimo zákon. K těmto osobám se mimo jiné řadili i zloději nebo vrahové (Mařová. in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007).

V období humanismu a renesance nastává odklon od Boha zpět k člověku. Renesanční myšlení přineslo základy nové výchovy, která zdůrazňovala rozum, svobodu, přirozenost a individualitu člověka a ideální společnost. Pro toto období jsou typické utopie, které obsahují myšlenky o systému výchovy. Mezi přední utopisty, kteří se považují za předchůdce sociální pedagogiky, patří Thoma More, Thomasso Campanella a Francis Bacon. **Thomas More** ve svém díle *Utopie* prosazuje společný majetek a společné rozdělování majetku. **Thomasso Campanella** vidí ideální společnost jako společnost, kterou vede papež a společenská prestiž v jeho díle *Sluneční stát* je postavena na výši vzdělání a počtu řemesel, která člověk umí (Procházka, 2004). **Francis Bacon** usiloval o obrodu vyučování, kdy „*žádá přizpůsobit vyučování individualitě žáka, zavést soustavný postup od známého a lehkého k neznámému a náročnému a postavit vyučování na věčný základ*“ (Štverák, 1988, s. 88).

Za jednoho z nejvýznamnějších renesančních myslitelů je považován **Juan Luis Vives**, filozof vědec a pedagog, jenž navrhl novou koncepci sociálně-pedagogického působení. Podle Viveise by měl každý člověk pracovat a pokud je nezaměstnaný, měl by být podporován a měla by mu být zabezpečená práce prostřednictvím městských rad. Také by se měl každý chudý posuzovat zvlášť podle jeho anamnézy, poskytování pomoci by mělo mít výchovný charakter, aby byl chudý veden k tomu stát se dobrým občanem a křesťanem. Viveis klade velký důraz na vliv výchovy a prostředí, což velmi úzce souvisí se sociální pedagogikou (Hroncová in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007).

V období novověku, především na přelomu 16. a 17. století, dochází ke změnám v politice, kultuře, v hospodářství i náboženství. Ve filozofii nastupuje racionalismus a empirismus, kteří zdůrazňují svobodu člověka, rozum a výchovu. V 17. století dochází k odtržení pedagogiky od filozofie. Hlavním představitelem pedagogiky v novověku je **Jan Amos Komenský** (Hroncová in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007). Komenský ve své době má několik sociálně-pedagogických myšlenek. Velký význam má podle něj

výchovný vliv prostředí, dále se snažil prosadit nárok na vzdělání pro všechny a to bez ohledu na jejich majetek, stav či pohlaví (Procházka, 2004). Mezi nejvýznamnější sociálně-pedagogická díla Komenského patří *Vševýchova* a *Všenáprava*, ve kterých je výchova chápána jako základ pro nápravu společnosti (Hroncová in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007).

Ve Francii v roce 1684 založil **Jean Baptista de la Salle** Bratrstvo školských bratrů. V Bratrstvu se vyučovalo v rodném jazyce, zakazovaly se fyzické tresty a orientovali se na řemesla a ruční práce. Do svých škol zařadil také děti z chudých vrstev, sirotky či opuštěné děti. Dále vytvořil systém, který se staral o propuštěné mladistvé (Lefevre, 2002).

Významný vliv měl také pietismus, který usiloval o odstranění sociální bída a o rozvoj sociálně-výchovného úsilí. Opuštěné děti byly často přijímány do sirotčinců a polepšoven, součástí nichž byly i manufaktury, ve kterých musely děti pracovat. **August Hermann Francke** založil v roce 1698 v Halle sirotčinec, který měl zamezovat duševnímu strádání dětí (Mařová in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007).

Osvícenství změnilo pohled na člověka, kdy se prosazovala emancipace jedince. Mezi hlavní představitelé osvícenství, kteří měli vliv na sociální pedagogiku, můžeme zařadit **Claude-Adriena Helvétia**. Helvétius považoval za nejdůležitější složku výchovy mravní výchovu a prosazoval právo na vzdělání pro všechny. **Denis Diderot** uznává význam výchovy a vzdělání pro každou sociální vrstvu. Podle Diderota můžeme výchovou rozvinout určité dobré vlohy dítěte a naopak ty negativní utlumit (Emmerová in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007).

Jean Jacques Rousseau se zapsal do dějin pedagogiky svým dílem *Emil čili o výchově*. Rozlišuje 3 vlivy výchovy a to přírodu, věci a lidi. Pouze lidskou výchovu je možné ovlivnit (Procházka, 2004). Věnuje se problému společenské nerovnosti mezi lidmi a možnostmi odstranění této nerovnosti. Za největší problém ve společnosti označil soukromé vlastnictví, ovšem neříká, že by se mělo zrušit. Problémy se soukromým vlastnictvím by vyřešil tak, že by se omezovaly finance nadměrně bohatým a to by vedlo k rozšiřování středního stavu. Podle Rousseaua je hlavním smyslem výchovy připravit pracovitě, nezávislé a aktivní jedince (Emmerová in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007).

Mezi další utopisty, kteří „považovali výchovu za prostředek nápravy společnosti“ (Hroncová, 1996, s. 9) můžeme zařadit Clauda Henriho de Rouvroye comte de Saint –

Simona, Roberta Owena či Charlese Françoise Marie Fourier. **Robert Owen** byl jediným utopistou, který se pokusil své výchovné myšlenky převést i do praxe (Emmerová in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007). Stal se majitelem továrny ve Skotsku. Svým zaměstnancům zkrátil pracovní dobu, zvýšil platy, vyplácel podporu v nezaměstnanosti, do práce bral pouze děti starší 10 let a zařídil mateřskou školu. Matkám vysvětlil, že mateřská škola jejich děti odloučí od špatného sociálního prostředí, naučí je dobrému režimu, a tak je připraví na práci ve škole. Matky budou moci pracovat, čímž zlepší své finanční možnosti (Váňa, 1971).

V návaznosti na osvícenství vzkvétá filantropismus, který dává důraz na lidskost, lidumilství a výchovu k němu. Hlavním představitelem filantropismu je **Johann Heinrich Pestalozzi**, který je považován za zakladatele sociální pedagogiky (Kraus, 2008). Mezi jeho nejslavnější romány patří *Linhart a Gertruda* a *Jak Gertruda učí své děti*. Druhou jmenovanou knihu sám autor považoval za stěžejní dílo, v němž rozvádí své pojetí pedagogické práce (Procházka, 2004). Podle Wroczynského (1968) ve svém románu *Linhart a Gertruda* vyslovil pedagogické teze, které sociální pedagogika později rozvíjí. Jedná se o tezi o výchovné úloze prostředí a tezi o potřebě záměrných činností při utváření kladných podnětů v prostředí.

Mezi filantropisty patřil také **Johan Bernhard Basedow**, který založil v roce 1771 v Desau vzorový ústav „Filantropium“. Na děti v tomto ústavu kladl důraz na pohyb a tělesnou aktivitu. Vyučování probíhalo často v přírodě a velký prostor věnoval také ručním pracím (Mařová in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007).

Pojem sociální pedagogika jako první použil v roce 1848 **Adolf Diesterweg**. Tento pojem použil ve svém díle *Rukověť vzdělání pro německé učitele*, dále ovšem toto sousloví nevysvětlil. Za zakladatele sociální pedagogiky jako vědy je považován **Paul Natorp**, jehož pedagogické myšlenky ovlivnil také Pestalozzi. Hlavním cílem sociální pedagogiky je podle Natorpa poskytnout vzdělání každému podle míry jeho schopností. V sociální pedagogice požadoval organizaci od výchovy v rodině, přes školy až k samotnému vzdělávání dospělých na vysokých školách. Myšlenky sociální pedagogiky dále rozpracoval **Paul Barth**. Ve svém díle *Dějiny sociálně-pedagogických myšlenek* odvozuje zásady společenské výchovy od Kantových myšlenek.

Mezi české sociální pedagogy můžeme zařadit **Gustava Adolfa Lindnera**, který své sociálně-pedagogické myšlenky rozpracoval především v díle *Pedagogika na základě*

nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním. Gustav Adolf Lindner vychází ze sociologie a říká, že pedagogika nemůže vycházet z představy jedince ale z celé společnosti.

Empirický či experimentální směr sociální pedagogiky reprezentuje především **Paul Bergmann**, který chtěl cíle a normy výchovy podložit empirickým základem. Byl výrazně ovlivněn Herbertem Spencerem a jeho organistickou teorií společnosti a také výzkumy prostředí. Velkou pozornost věnuje širšímu společenskému prostředí a požaduje kontrolu rodiny jako výchovného činitele prostřednictvím tzv. výchovných rad, které mají předcházet problémům s výchovou v dysfunkčních rodinách. Pozornost sociální pedagogiky zaměřil také na preventivní rozměr, čímž výrazně ovlivnil německou a polskou sociální pedagogiku (Hroncová in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007).

Z kapitoly je zjevné, že se o rozvoj sociální pedagogiky zasloužila celá řada významných osobností. Kořeny jsou zakotveny již od antické společnosti, kam se řadí Platón, Aristoteles nebo Seneca. Další posun v myšlení zajistil nástup křesťanství v čele s Tomášem Akvinským. Velký pokrok přinesla renesance, kdy se lidé odvrací od Boha zpět k člověku. S tímto obdobím přichází nové myšlenky o ideální společnosti a systému výchovy. Juan Luis Vives byl jedním z největších renesančních myslitelů, který se začal dívat na každého jedince jako na individuum. Období novověku, je období plné změn. Pedagogika se odtrhla od filozofie a přichází nejvýznamnější představitel pedagogiky Jan Ámos Komenský, který zdůrazňuje vliv prostředí na výchovu. V osvícenství probíhá emancipace člověka a tehdejší myslitelé upozorňují na vlivy výchovy.

Za zakladatele sociální pedagogiky je považován filantropista Johann Heinrich Pestalozzi. Jiní pokládají za zakladatele Paula Natorpa, který prosazuje názor, že by výchova měla být systémová, kdy by měla probíhat v rodinách, ve školách, ale i v podobě dalšího vzdělávání dospělých. Předním českým sociálním pedagogem je Gustav Adolf Lindner, který přinesl sociálně pedagogické myšlenky do Čech.

1.2 Současné pojetí sociální pedagogiky ve světě

V předchozí části jsem se věnovala historickému vývoji sociální pedagogiky. V této kapitole se zaměřím na současný vývoj sociální pedagogiky ve světě a to především v Německu a Polsku, jakožto zemích s nejdelší tradicí sociální pedagogiky. Okrajově se budu zabírat i sociální pedagogikou v Rusku, Švýcarsku, Rakousku a USA.

Sociální pedagogika v **Německu** se zaměřuje na volný čas a pedagogiku zážitku, sociokulturní práci, práci s mládeží, práci s rodinou, práci se starými lidmi, ústavní výchovu a péči v ústavních zařízeních, práci se zdravotně postiženými a jejich rehabilitaci, školní sociální pedagogiku a sociální pedagogiku ve správě. Mezi další zájmy sociální pedagogiky patří práce s bezdomovci a společensky nepřizpůsobivými, chudoba, poradenství v oblasti zadlužení, sociální práce s nezaměstnanými, pomoc závislým osobám, sociální soudní pomoc uvězněným, podezřelým z trestného činu a propuštěným z výkonu trestu (Noack, 2001).

Sociální pedagogika se výrazně kryje se sociální prací. Většina německých autorů uvádí oba pojmy vedle sebe sociální pedagogika/sociální práce. Huppertz a Schinzler uvádí tyto funkce sociální pedagogiky/sociální práce:

- Pedagogická – pomáhá rozvoji osobnosti a utváření životního způsobu
- Profylaktická – činnosti a programy, které napomáhají k předcházení deviací
- Kompenzační – aktivity směřující k vyrovnávání deficitů
- Korekční – činnosti týkající se populace umístěné ve věznicích, ústavech, domovech
- Tutoriální – pomoc a ochrana těch, kteří se ocitli na okraji společnosti
- Strukturální – ovlivňování procesů týkajících se začleňování do sociálních vrstev na úrovni makrosociální (v oblasti kvalifikačně pracovní,...)
- Distributivní – pomoc a práce s uprchlíky, přistěhovalci (Huppertz, Schinzler, 1995).

V současné době se v Německu často objevuje pojem Sozialwesen, což je zastřešující pro oba pojmy. Sociální práce/sociální pedagogika se studuje na vysokých odborných školách nebo na vysokých školách univerzitního typu. Absolventi tohoto oboru mohou pracovat jako úředníci, zaměstnanci nebo spolupracovníci ve veřejnoprávních institucích nebo soukromých organizacích (Mařová, Kamarášová in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007).

Za zakladatele sociální pedagogiky v **Polsku** považujeme Stanisława Karpovicze. Podle Karpovicze (1965) by měla pedagogika obsahovat disciplíny biologie výchovy, logiku výchovy a techniku výchovy. Cílem výchovy mělo být všestranné formování člověka v souladu s požadavky přírody a pro společenské uplatnění. O rozvoj v oblasti osvěty v polské sociální pedagogice se zasloužil Ludwik Krzywicki, který vytvořil zásady osvětového systému, ve kterém měly být poskytnuty možnosti sebevzdělávat se a

soustavně se zúčastňovat kulturního života (Kraus in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007).

Hlavní představitelka polské sociální pedagogiky Helena Radlinská vyvozovala úkoly sociální pedagogiky ze zaostalosti Polska, a proto chtěla šířit osvětu i mezi dospělými. V jejím díle *Osvětová práce. Její úkoly, metody, organizace* požaduje zpřístupnění kultury pro celou společnost a to prostřednictvím osvětové práce, zřizování knihoven, popularizace vědy, činností vydavatelství či organizování čítáren. Podle Radlinské je velmi důležité prostředí a aktivní účast pedagoga na přetváření prostředí, které může ovlivnit výchovný proces. Po 2. světové válce vznikla první katedra sociální pedagogiky na univerzitě v Lodži, jejíž vedoucí byla Helena Radlinská. V té době vzniká také první učebnice sociální pedagogiky *Zkouška ze sociální pedagogiky*, která byla koncipována jako skriptum. V roce 1949 byla katedra zrušena, kvůli nástupu nové politické strany a sociální pedagogika byla označena za buržoazní vědu, která je cizí nastupujícímu socialismu. Po roce 1957 se dále sociologie a další příbuzné vědy mohou rozvíjet. Vznikají nové sociálně-pedagogické katedry a katedra v Lodži byla obnovena.

Ryszard Wroczyński ve svém díle *Úvod do sociální pedagogiky* vytvořil ucelenou koncepci sociální pedagogiky, formuloval její předmět a úkoly a vymezil ji jako vědu o podmínkách výchovného procesu a o problémech výchovy mimo školu (Kraus in Hroncová, Emmerová, Kraus, 2007).

Další polský autor M. Cichosz uvádí tři směry sociální pedagogiky – směr pečovatelský, směr kulturní a směr sociální. Směr pečovatelský vytváří úkoly v oblastech pomoci a péče. Podle směru kulturního se sociální pedagogika zabývá rozvojem duchovna osobnosti, jak se kultura společnosti promítá do výchovy a jak lze pomocí výchovy rozvíjet kulturu. Směr sociální můžeme interpretovat jako sociální práce tedy praxe sociální pedagogiky (Kraus, 2008).

V porovnání se sociální prací má delší tradici v Polsku pojem sociální pedagogika. Sociální práce se začala rozvíjet na bázi sociální pedagogiky. Sociální práce je chápána jako součást sociální pedagogiky. Sociální práce se studuje jako jedna ze specializací sociální pedagogiky (Kraus, 2004). V polské sociální pedagogice je jako jedním z klíčových pojmů uváděn preventivní rozměr neboli profylaxe. Profylaxe je činnost, která by měla neutralizovat činitele vyvolávající potencionální ohrožení. Tato činnost se může vyvíjet dvěma směry a to buď tlumení aktivity v oblastech vedoucích k ohrožení

nebo podněcování aktivity v pozitivních činnostech v oblasti výchovy mimo vyučování (Wroczyński, 1968).

V zemích východního bloku byl vývoj sociální pedagogiky velmi podobný, příkladem může být **Rusko**. V této zemi se prostředím ve výchovném procesu zabýval S.T. Šackij, který rozlišoval tři druhy prostředí – rodina, škola a ulice (obec). Podle něj by škola měla spolupracovat s dalšími institucemi. Především problémovou mládeží a rodinnou výchovou se zabýval A.S. Makarenko, který též často pracoval se vztahy v kolektivu, s režimovou metodou a pracovní výchovou. Dále se začala ruská sociální pedagogika rozvíjet až v 90. letech, kdy se začal hledat význam a vymezovala se sociální pedagogika jako vědní disciplína. Za současné představitele bychom mohli označit I. A. Lipskije a V. A. Nikitina. Lipskij vydal publikaci *Sociální pedagogika*, tento obor ovšem chápe jako teoretický obor a v praxi jde podle něj o sociální práci. Další publikaci *Sociální pedagogika* vydal v roce 2002 Nikitin a kol., snaží se přiblížit praxi a definovat předmět sociální pedagogiky.

V rozvinutých západních demokratických státech se situace sociální pedagogiky poněkud liší. Ve **Švýcarsku** se často prolíná praxe sociální pedagogiky a sociální práce. Studují se odděleně, ale stále častěji se v praxi sjednocují. V **Rakousku** se zabývá i otázkami pedagogické sociologie a teorie výchovy a řadí se k vědám o výchově.

Co se týče anglicky mluvících zemí v čele s **USA**, zde sociální pedagogika nebyla nikdy zavedena jako vědní obor. V těchto zemích se sociální problémy řeší v rámci sociální práce, která zde má mnohem větší tradici (Kraus, 2008).

Jak vyplývá z této kapitoly, ve spoustě zemí ještě není přesně definován rozdíl mezi sociální pedagogikou a sociální prací. Spíše se tyto dvě disciplíny staví vedle sebe jako například v Německu. Naopak v Polsku se sociální práce vyvíjela ze sociální pedagogiky. Sociální pedagogika je zde na velmi dobré úrovni, především díky jejímu vývoji v době komunismu, kdy se ve většině států východního bloku přestala vyvíjet a byla označena za buržoazní pavědu. Ruští vědci zase chápou sociální pedagogiku pouze jako teoretickou vědu. V anglických zemích se sociální pedagogika vůbec nerozvinula. Dle mého názoru by se měla sociální pedagogika dále rozvíjet po vzoru Polska a úkolem sociálních pedagogů do budoucna by mělo být tuto vědní disciplínu pozvednout na lepší úroveň.

1.3 Současné pojetí sociální pedagogiky v ČR a na Slovensku

Česká a Slovenská republika mají společnou minulost a jsou to dva národy, které k sobě mají velmi blízko. V těchto zemích se před rokem 1989 vyvíjela sociální pedagogika velmi podobně a v současné době tyto země v tomto oboru velmi úzce spolupracují.

Počátky české sociální pedagogiky jsou spojovány především s **Gustavem Adolfem Lindnerem**, který výchovu chápe jako osvětovou činnost. Sociální pedagogika se rozvíjela v období první republiky, kdy se jí zabýval **Arnošt Inocenc Bláha** nebo **Stanislav Velinský** ve svém díle *Individuální základy sociální pedagogiky*. V České republice ovšem v tomto období neexistovalo žádné samostatné pracoviště zabývající se sociální pedagogikou. Po 2. světové válce vazba se sociologií zapříčinila vymizení tohoto oboru a pouze **Otokar Chlup** se snažil o vymezení sociální pedagogiky v jeho díle *Pedagogika*. Pojem sociální pedagogika se znovu objevuje až v 60. letech, kdy o ní ve své publikaci *Úvod do sociologie* mluví **Karel Galla**.

V současné době je již sociální pedagogika poměrně jasně vymezena. Považujeme ji za pedagogickou disciplínu s charakterem transdisciplinárnosti (Kraus, Poláčková, 2001). V České republice je zastáváno širší pojetí sociální pedagogiky, podle kterého se „*disciplína zaměřuje nejen na problémy patologického charakteru, marginálních skupin, částí populace ohrožené ve svém rozvoji, potencionálně deviantně jednající, ale především na celou populaci ve smyslu vytváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti, na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti*“ (Kraus, 2004, s. 14).

V současné době není v českých zákonech profese sociálního pedagoga ukotvena. Pouze v zákonech č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a okrajově v zákoně 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. V těchto zákonech se ovšem mluví pouze o charakteristice způsobilosti a naplnění kvalifikačních předpokladů (Kubičková, Filipi In Hoferková, Kalibová, Pelcák, 2014).

Dalšímu rozvoji sociální pedagogiky by mohla pomoci organizace, která vznikla v roce 2013 **Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice**. Hlavním cílem této asociace je ukotvení profese sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících, do katalogu prací a zařazení sociálního pedagoga do sociální oblasti (Hladík, 2014).

Za zakladatele sociální pedagogiky na **Slovensku** je považován **Ondrej Baláž**. Baláž byl významný slovenský pedagog, který kladl velký důraz na podmíněnost a vliv

socializačních činitelů, prostředí i psychických stavů u dětí, které jsou také podmíněné vlivy prostředí, na což poukazuje sociální pedagogika. Sociální pedagogiku rozvíjel již od roku 1973 v Ústavu experimentální pedagogiky SAV v Bratislavě. Snažil se o konstituciování sociální pedagogiky jako pedagogické disciplíny, velmi důležitý byl také jeho náčrt sociální pedagogiky z hlediska jejího předmětu i obsahového zaměření. V roce 1978 byl zveřejněn jeho článek *Sociálna pedagogika v systéme pedagogických vied* v časopise Pedagogika, za což je považovaný za průkopníka sociální pedagogiky jako samostatné pedagogické vědy na Slovensku (Staňová in Hroncová a kol., 2012).

Baláž uvádí, že „sociální pedagogika je pedagogická disciplína, která na základě exaktních poznatků řeší vztahy výchovy a společnosti (sociálního prostředí), podílí se na vymezování cílů výchovy, zkoumá výchovné aspekty socializačních procesů v rodině, škole a ve volném čase, dále v zájmové a pracovní činnosti. Obzvláště může přispět k výchovnému zvládnutí těžkých životních situací (přechod do školy a na jednotlivé školské stupně, součinnost školy a rodiny, proces volby povolání,...). Problematika, kterou lze také zařadit do rámce sociální pedagogiky, jsou sociálně-pedagogické aspekty přípravy a činnosti učitelů“ (Baláž, 1991, s. 610).

Sociální pedagogika se na Slovensku začala intenzivně rozvíjet až na konci 20. století. **Ondrejko** (2000) rozlišuje 3 druhy vztahů mezi sociální pedagogikou a sociální prací (diferencovaný, konvergentní a identifikační). Slovensko zastává konvergentní vztah. Podle **Hroncové** (2001) je sociální pedagogika teoretičtější a všeobecnější, avšak sociální práce je praktičtější a je více aplikovanou vědou. **Bakošová** (2008) ve své knize *Sociálna pedagogika jako životná pomoc* vymezuje sociální pedagogiku takto: „Sociální pedagogika je součástí věd o člověku, patří do soustavy pedagogických věd. Sociální pedagogika jako životní pomoc je pozitivní pedagogika, jejímž cílem je v systému komplexní starostlivosti poskytnout pomoc dětem, mládeži a dospělým v různých typech prostředí, hledáním optimálních forem pomoci a kompenzováním nedostatků. Cílem je přeměna lidí a společnosti prostřednictvím výchovy.“ (Bakošová, 2008, s. 58)

Kratochvílová (2001) hledá styčné body sociální pedagogiky, sociální práce a pedagogiky volného času. Společný zájem sociální pedagogiky a pedagogiky volného času spatřuje v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Oblast volného času je důležitý faktor pro prevenci. Sociální pedagogika má velký význam pro sociální práci a to v souvislosti s pomocí při řešení sociálních problémů, kdy nestačí rodina ani škola, tak práce sociálního pracovníka souvisí s výchovou. Tvrdí, že studium sociální práce by se

mělo soustředit i na sociální pedagogiku stejně jako na psychologii či sociologii. Na Slovensku je obor sociální práce zařazen do pedagogických oborů.

Sociální pedagogika je na Slovensku ukotvena v několika zákonech. Zákon č. 245/2008 o výchově a vzdělávání, podle něhož sociální pedagog patří k dalším složkám systému výchovného poradenství a prevence, které spolupracují s rodinou, školou, školskými zařízeními, orgány veřejné správy a občanskými sdruženími. Podle tohoto zákona sociální pedagog pracuje ve školských zařízeních od mateřské školy až po střední školy. Sociální pedagog také může působit v Centru sociálně-psychologického poradenství nebo v Centru speciálně-pedagogického poradenství, dále může působit ve speciálních výchovných zařízeních, kterými jsou diagnostická centra, léčebně-výchovné sanatoria a reedukační centra.

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálních službách nastiňuje uplatnění sociálního pedagoga v sociálních službách. Sociální pedagog by podle tohoto zákona mohl vykonávat základní sociální poradenství, poskytovat pomoc při uplatňování práv a právem chráněných zájmů, sociální rehabilitaci nebo pomoc při vykonávání opatrovnických práv a povinností (Staňová In Hroncová a kol., 2012).

Sociální pedagogika v těchto dvou zemích se vyvíjela velmi podobně, což je zjevné z předchozího textu. Velkou výhodou mělo Slovensko, které ji rozvíjelo od 70. let v Ústavu experimentální pedagogiky SAV, zatímco v České republice v době komunismu stagnovala. Velký rozvoj zaznamenala v posledních 20 letech, kdy našla poměrně jasné vymezení. Rozdíl mezi Slovenskou a Českou sociální pedagogikou můžeme zaznamenat především v postavení absolventů oboru Sociální pedagogika na trhu práce, kdy v České republice není doposud uznávána jako profese, není ukotvena v žádném zákoně, zatímco na Slovensku je tato profese zřetelně vymezena. Dále musím podotknout, že probíhá velmi dobrá spolupráce především mezi Pedagogickou fakultou UMB v Banské Bystrici a Pedagogickou fakultou Univerzity Hradec Králové, především díky významným zástupcům sociální pedagogiky Blahoslavu Krausovi a Jolaně Hroncové, kteří spolu sepsali několik knih.

2 Profil sociálního pedagoga

V této kapitole se zaměřím na profil sociálního pedagoga a konkrétně na profesi, jeho kompetence a uplatnění. Tuto kapitolu považuji za velmi důležitou z pohledu mého cíle práce, jelikož je velmi důležité definovat si i další instituce kromě Probační a mediační služby, kde by mohl vykonávat svou profesi.

2.1 Profese sociálního pedagoga

Profesi obecně chápeme jako užší vymezení pojmu povolání. Profesi je označovaná určitá skupina povolání, kde je potřebné vyšší kvalifikace a je založená na teoretické přípravě, která může trvat i několik let (Maříková, Petrušek, Vodáková, 1996)

Profese sociálního pedagoga není dosud v katalogu prací definována, i když je o to vyvíjena velká snaha. V praxi se setkáváme spíše s označením vychovatel. Práce je velmi úzce spjata s profesí učitele, psychologa, psychoterapeuta, ale nenahrazuje je.

Klíma (In Kraus, Poláčková, 2001, s. 34) formuluje profesi sociálního pedagoga „*jako specializovaného odborníka vybaveného teoreticky, prakticky a koncepčně pro záměrné působení na osoby a sociální skupiny především tam, kde životní způsob, životní praxe těchto jednotlivců či sociálních skupin se vyznačuje destruktivním či nekreativním způsobem uspokojování potřeb a utváření vlastní identity.*“

Jako hlavní dvě oblasti funkce práce sociálního pedagoga můžeme označit činnosti nebo funkce integrační a rozvojové. **Funkce integrační** se týká osob, které potřebují odbornou pomoc a podporu. Jsou to tedy osoby, které jsou v krizových situacích, v psychickém, sociálním nebo psychosociálním ohrožení, kvůli kterému se stávají pro společnost překážkou. **Funkce rozvojová** souvisí s žádoucím rozvojem osobnosti, a to především ve správném životním stylu, hodnotného a užitečného naplnění volného času. Tato funkce je v podobě primární prevence, a tak se zabývá celou společností (Kraus, Poláčková, 2001).

Profese sociálního pedagoga je velmi náročná kvůli požadavkům na profesní přípravu i praktickou činnost. Absolventi sociální pedagogiky často pracují s rizikovými cílovými skupinami, jejich činnost je orientovaná na komunikaci, řešení situací, komunikací s odborníky jiných profesí, a to si vyžaduje stabilní osobnost. Pro práci v pomáhajících profesích je potřeba pevný charakter a dodržování etických norem. Tato profese je často ohrožena syndromem vyhoření, kterou lze zamezit podporou nadřízených, schopností

ventilovat napětí, morálním či finančním ohodnocením (Bakošová in Hroncová a kol., 2012).

Mezi vlastnosti, které by měl mít sociální pedagog, patří podle Kohoutka (2006) primární, sekundární a terciální vlastnosti. Primární vlastnosti jsou vrozené nebo získané v raném dětství, například dominance, sebekontrola, emoční stabilita, sociabilita či frustrační tolerance. Sekundární vlastnosti nabyde člověk výchovou či vzděláváním – smysl pro čest, slovní zásoba, výslovnost, zodpovědnost, odborné kompetence, schopnost přiznat si omyl a další. Za terciální vlastnosti považuje smysl hodnot, postojů, motivaci či angažovanost, což jsou vlastnosti, které jsou pro každého jedince specifické.

Z kapitoly je patrné, že profese sociálního pedagoga je psychicky velmi náročná. Sociální pedagog se často setkává s osobami, které mají často konflikty s většinovou společností. Kvůli této klientele musí být stabilní osobností, musí umět řešit konflikty a měl by mít skvělé vyjadřování.

2.2 Kompetence sociálního pedagoga

Kompetence chápeme, jako určité schopnosti, předpoklady či dovednosti k zvládnutí určité činnosti. Časté je vyplynutí kompetence z určité sociální role. Mezi hlavní předpoklady kompetencí patří inteligence a vzdělání člověka (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996).

Kraus (2008) uvádí tři skupiny kompetencí – vědomosti, dovednosti a vlastnosti osobnosti. **Vědomosti** by měly být v podobě širšího společensko-vědního základu, tedy obecná pedagogika, psychologie, sociologie či filozofie. Dále by měl mít vědomosti biomedicínské jako je biologie člověka, somatologie, jako další vědomosti by mohl uplatnit sociální politiku, sociální práci nebo právo. Mezi vědomosti bychom měli zařadit ještě další speciální vlastnosti, jimiž jsou sociální pedagogika, pedagogika volného času, metody sociálně výchovné práce, teorie komunikace, organizace a řízení výchovy ve volném čase. Měl by mít i povědomí o managementu, personalistice nebo o jiných zájmových oblastech.

Mezi specifické **dovednosti** patří především dobrá sociální komunikace, umění diagnostiky (prostředí i jedince), vedení dokumentace, využívání metod sociálně-pedagogické prevence a terapie. Za důležitou dovednost můžeme označit asertivní řešení problémů.

Osobnostní vlastnosti jsou důležitou součástí práce sociálního pedagoga. Mezi osobnostní vlastnosti řadíme nejen psychické, ale i fyzické předpoklady. Podstatnými předpoklady jsou vnímavost, vyrovnanost, emoční stabilita, sebekontrola a další morální požadavky (Kraus, 2008).

Kompetence sociálního pedagoga dělí Bakošová (in Hroncová a kol., 2012) na specifické a všeobecné. Všeobecné kompetence se zaměřují na celkové zlepšení kvality života všech cílových skupin. Specifické kompetence sociálního pedagoga se dále člení na:

- **Edukační (výchovně-vzdělávací) kompetence** zahrnují tvorbu teorie, na základě vědecko-výzkumné činnosti a se znalostí tuzemských i zahraničních zdrojů a potřeb praxe. Patří sem výzkumné projekty, tvorba pedagogické terminologie, vzdělávání sociálních pedagogů nebo odborníků jiných příbuzných věd. Dále v praxi organizuje činnost v zařízeních, tvoří vzdělávací projekty pro děti, mládež, dospělé, jednotlivce či skupiny. Také je vychovatelem pro děti a mládež, podporuje jejich osobnostní růst a charakter. Do edukačních kompetencí patří také sebevýchova, což je zdokonalování sebe sama, práce na svojí osobnosti.
- **Kompetence převýchovy** - tato kompetence úzce souvisí s diagnostikou. Sociální pedagog má diagnostikovat při komunikaci s dětmi, mládeží a dospělými případný odklon od normy či deviace. Na základě této diagnostiky vybere správnou metodu své činnosti. Převýchova je proces přetváření návyků, zvyků, přesvědčení a postojů. Převýchova je velmi složitý proces, jehož výsledky mohou být viditelné až po delším čase, proto vyžaduje některé osobnostní charakteristiky, jako jsou trpělivost, důslednost, pevná vůle nebo důvěra. Sociální pedagog si může vybrat z velké škály metod, například povzbuzení, poučení, zásah do prostředí nedirektivní či direktivní vedení.
- **Kompetence poradenství** – cílem sociálně-pedagogického poradenství je především porozumění vlastní životní situaci, která vychází z výchovy, prostředí, komunikace. Sociálně-pedagogické poradenství si klade jako hlavní poslání dovést klienta k tomu, aby poznal sebe i situaci, ve které se nachází a sám hledal cestu ke stabilizaci situace.
- **Kompetence prevence** – sociální pedagog se může uplatnit v primární i sekundární prevenci. Primární prevence je zaměřena na celou populaci, která by měla přijmout a pochopit problémy vůči kterým většinou panují

předsudkové názory. Tato prevence si zakládá na informovanosti a poznání, což by měla být cesta k porozumění. Sekundární prevence je zaměřená na ohrožené skupiny. Jejím cílem je návrat ohroženého jedince do společnosti a zabránění jeho recidivě.

- **Kompetence managementu** – uplatňuje při spolupráci s dalšími odborníky, kterými mohou být učitelé, výchovní poradci, lékaři, právníci, psychologové či speciální pedagogové. V zájmu klienta je potřebovat tuto činnost managmentovat, respektovat a zabezpečit ochranu jeho osobních údajů (Bakošová in Hroncová a kol., 2012).

Z kapitoly je očividné, že díky širokému uplatnění sociálního pedagoga by měl umět i spoustu činností a dovedností. Jeho kompetence by měly sahat od skvělých vědomostí, přes spoustu dovedností hlavně komunikačních, až po určité osobnostní předpoklady. Mezi činnosti, které by měl umět poskytnout, můžeme zařadit také poradenství, umění pracovat v prevenci nebo i v managementu. Tedy jeho vzdělání musí být široké a komplexní.

2.3 Uplatnění sociálního pedagoga v praxi

Díky schopnosti sociálního pedagoga pracovat s každým členem společnosti, by mohl mít velké možnosti uplatnění. Sociální pedagog dokáže ovlivnit životní styl jedince, poskytnout mu odborné poradenství či dlouhodobě pracovat na změnách v životě klienta.

Podle Krause (2008, s. 199) mají „*pracovní činnosti sociálního pedagoga souhrnně povahu:*

1. *Výchovného působení ve volném čase*
2. *Poradenské činnosti vykonávané na základě diagnostiky a sociální analýzy problému a životní situace nebo výchovného prostředí, v němž se vychovávaný nachází*
3. *Reedukační a resocializační péče i terénní práce.*“

Sociální pedagog se zaměřuje především na děti a mládež, ovšem jeho klienty mohou být i dospělí či senioři. Může se uplatnit jak v přímé práci s klientem, tak i v manažerských pozicích, kde se podílí na různých projektech, tvoří metodické materiály nebo se zúčastňuje výzkumných záměrů (Kraus, 2008). Sociální pedagog může mít velmi důležitou roli při následné pomoci po krizové intervenci, kdy se může zaměřit na rozvoj osobnosti a tato spolupráce může zabránit opakovanému selhání klienta. V oblasti

volného času by se mohl zaměřit na výchovné problémy a plánovat nabídky pro volný čas s výchovným či preventivním záměrem. Také se může zaměřit na sekundární a terciální prevenci ve volném čase, kdy působí na lidi, kterým pomůže trávit volný čas kvalitním způsobem a tím jim dopomoci ke změně životního stylu (Kašpárková, Chudý, Řeháčková in Chudý, Neumeister, Jůvová, 2010).

Sociální pedagog by se mohl uplatnit v roli vychovatele v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy (dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav nebo výchovný ústav), věznicích, střediscích výchovné péče, domovech mládeže, školních družinách, psychiatrických léčebnách nebo v jiných zařízeních poskytujících sociální služby (nizkoprahová zařízení). Ve školských zařízeních zabezpečuje výchovné činnosti, s dítětem tráví nejvíce času a v podstatě zastupuje rodiče. Ve střediscích výchovné péče a reedukačních institucích zastává roli etopeda.

Také by se mohl prosadit v prostředí školy. Sociální pedagog by mohl převzít činnosti výchovného poradce a školního metodika prevence, což by učitelům na těchto místech značně usnadnilo práci. Sociální pedagog by měl dostatek času na vytváření a realizaci preventivních programů, spolupráci s odbornými pracovišti, komunikaci s rodiči a učiteli, podchycení problémových dětí či skupin a spolupráci s dalšími odborníky v rámci školy. Těmito činnostmi by utvářel celkové klima školy, čímž by předcházel sociálním a výchovným problémům. Ve školách by také mohl zastávat funkci asistenta pedagoga nebo by mohl najít své uplatnění v inkluzi a to především v přípravě prostředí, kdy je potřeba pracovat s celou společností, aby mohl být inkluzivní přístup úspěšný. Dále by mohl pracovat jako poradce, kde by byl odborníkem v oboru životního stylu, osobnostního rozvoje, seberealizace a integrace (Čerstvá, Čech in Soják, 2008), nebo by mohl být učitelem občanské výchovy a výchovy ke zdraví (Kubíčková, Filipi In Hoferková, Kalibová, Pelcák, 2014).

Potřebnost sociálního pedagoga ve školách potvrzuje i článek *Sociální pedagog do škol* (?) v časopise Sociální pedagogika, který píše o spolupráci 12 základních škol a Katedry sociální pedagogiky Masarykovy univerzity. Studenti vyšších ročníků tohoto oboru uskutečňovali svou praxi v základních školách. Tento projekt byl zhodnocen velmi pozitivně, jak ze strany žáků, učitelů, tak i studentů katedry. Studenti velmi dobře působili na atmosféru školy. Na základě tohoto pokusu se ukázalo, že sociální pedagog by měl velmi dobré uplatnění ve všech školách, vstupuje do mimoškolní výchovy, do oblasti sociální patologie, pedagogiky volného času, sociální práce a také se zapojuje do

třídnických hodin. Dále může přispívat ke vzdělávání ostatních pedagogů, především v osobnostním rozvoji, multikulturní výchově nebo dramatické výchově (Gulová, Kurowski, Soják, 2014).

Sociální pedagog se může prosadit i v sociálních službách, kde může zastávat roli sociálního pracovníka nebo sociálního asistenta v neziskových organizacích. Sociální pedagog je ovšem oprávněný pracovat jako sociální kurátor pro mládež, terénní pracovník nebo úředník Probační a mediační služby. Mezi cílové instituce sociálních služeb, ve kterých by mohl působit, se řadí domovy pro seniory, domovy pro osoby se zdravotním postižením, stacionáře, azylové domy, nízkoprahová centra, kontaktní centra, uprchlické tábory nebo terapeutické komunity (Kubíčková, Filipi In Hoferková, Kalibová, Pelcák, 2014).

Již dříve jsem zmínila možnost působnosti sociálního pedagoga v trestně právní justici, a to konkrétně v Probační a mediační službě. Činnost pedagogických pracovníků spočívá mimo jiné v zajištění optimálního výkonu vazby, kdy jde především o uchování zdraví a důstojnosti člověka. Sociální pedagog může vykonávat poskytování sociálně-právní ochrany dětí (Kašpárková, Chudý, Řeháčková in Chudý, Neumeister, Jůvová, 2010).

Z této kapitoly je zřetelné, že by sociální pedagog mohl své uplatnění najít v různých oblastech přes sociální práci, školu až po trestní justici. Zároveň by mohl působit i ve vedoucích pozicích.

3 Probační a mediační služba

Bakalářská práce je zaměřená na uplatnění sociálního pedagoga v Probační a mediační službě (dále PMS). V tomto případě je tedy důležité popsat vlastní vznik PMS, protože je velmi důležité pohlédnout na to, co předcházelo vzniku této instituce a proč je důležitá v soustavě našeho systému. Dále se budu zabývat jejími cíli a posláním, činnostmi, klienty a zaměstnanci.

3.1 Vznik a historie

PMS se řídí zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Tento zákon přišel v účinnost 1.1.2001.

Aktivita a snahy, které předcházely vzniku PMS, přicházely již před revolucí (v roce 1989). Různí odborníci trestního práva, kriminologie či penologie usilovali o změny v trestní politice. Na konci 60. let se snažili hlavně o posilování sociálně-výchovných prvků při práci s pachateli, především se zaměřovali na odstranění příčin porušování právních norem. V letech 1968-1971 vzniklo experimentální středisko postpenitenciární péče ve spolupráci Národního výboru hl. m. Prahy a Výzkumného ústavu kriminologického, které vytvořilo projekt Výzkum faktorů recidivy, jehož cílem bylo ověření účinných metod práce se sociálně nepřizpůsobivými občany ve velkém městě. Tento projekt se výrazně orientoval na recidivisty. S tímto projektem souvisí vznik nové profese sociálního kurátora a dále kurátorů pro mládež. V počátcích těchto profesí šlo hlavně o kontrolu, později začali zprostředkovávat pomoc mladistvým a rodinám mladistvých, proti kterým bylo vedeno trestní stíhání. Výzkumný ústav kriminologický v roce 1968 podal návrh na zřízení probačních center, který ovšem vlivem normalizace ustoupil.

Po přelomovém roce 1989 se začaly budovat základy probace a mediace v České republice. Prvním pilířem je zavedení institutu alternativ. Zpočátku se jednalo o experiment Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež (1991). V tomto projektu se poprvé objevilo aktivní zapojení pachatele i poškozeného a také probíhaly první mediace. V souvislosti s tímto experimentem se musel obnovit trestní řád, který se novelizoval v roce 1993 a byl zaveden institut odklonu, neboli podmíněné zastavení trestního stíhání. Další změny nastaly v roce 1996, kdy byl zřízen další odklon v trestním řízení, tj. narovnání a trest obecně prospěšných prací. První náznaky PMS jako instituce přišly ve stejném roce. U každého okresního soudu byla zřízena pracovní místa, která sloužila

k zajištění administrativně-technického výkonu obecně prospěšných prací a ke kontrole chování obviněných v institutech spojených s uložením zkušební doby. Později na těchto místech pracovali sociální pracovníci, kteří se snažili rozvíjet nové pracovní postupy. Dále se ve spolupráci s dalšími odborníky pokoušeli vytvářet koncepční materiály, které ovlivnily budoucí podobu zákona o Probační a mediační službě.

Další novela trestního zákona přišla v roce 1997, kdy byly zavedeny nové alternativní tresty a opatření – podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem probačního úředníka. Díky všem těmto snahám se začalo uvažovat o založení PMS jako samostatné instituce. Zákon se začal připravovat již v roce 1999 na popud ministra spravedlnosti Otakara Motejla. S příchodem nové instituce byla potřeba připravit kvalifikované pracovníky. Vznikl tedy Kvalifikační vzdělávací program pro úředníky a asistenty PMS, jehož první ročník byl realizován v letech 1999-2000. Z tohoto programu vyšli první probační a mediační pracovníci.

Pro počátky PMS je velmi důležitá spolupráce vládních a nevládních organizací, především univerzity, Ministerstva spravedlnosti a Nejvyššího soudu ČR. PMS vznikla s cílem snižovat počet uvězněných osob, předcházet kriminalitě, motivovat pachatele k nápravě způsobených škod a vést je k řádnému způsobu života, ale i na druhé straně brát v úvahu zájmy a potřeby obětí a účinnou ochranu společnosti před kriminalitou (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010).

3.2 Cíle a poslání

PMS ČR představuje novou instituci, která vychází ze spolupráce sociální práce a práva, především trestního. PMS považuje za základní cíle své činnosti:

- Integraci pachatele – začlenění obviněného, resp. pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který by měl směřovat k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.
- Podporu poškozeného – zapojení poškozeného do „procesu“ vlastního odškodnění, kdy jde hlavně o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.
- Ochranu společnosti – ochrana společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření (Veteška, 2015).

Za hlavní poslání PMS se dá považovat usilování „o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality“ (Poslání a cíle Probační a mediační služby, © 2002-2017).

Cíle PMS jsou velmi dobře nastaveny, díky jejímu zaměření na všechny 3 složky ovlivněné trestným činem, tedy na pachatele, oběť a v neposlední řadě na společnost.

3.3 Klienti

Z hlediska sociální pedagogiky je dobré se zaměřit také na klienty PMS. Pro lepší představu o PMS, je dobré vědět, s jakými klienty se probační zaměstnanci setkávají.

Mezi klienty PMS patří dospělí pachatelé trestných činů, mladiství pachatelé provinění (15-18 let) i děti mladší 15 let, které se dopustily trestného činu. PMS nepracuje pouze s pachateli trestných činů, ale i s poškozenými.

Osoby, které jsou poškozeny trestným činem, musí souhlasit se spoluprací s PMS. V tom případě s nimi spolupracuje v průběhu trestního řízení. Pracovníci jim mohou poskytnout informace o průběhu trestního řízení, psychosociální pomoc nebo zprostředkovávají mediaci.

Pachatele trestných činů si musíme rozdělit do dvou skupin, a to na pachatele ve fázi před rozhodnutím soudu a po rozhodnutí soudu. Pro pachatele ve fázi před rozhodnutím soudu je spolupráce s PMS dobrovolná. Pracovníci PMS obstarávají podklady pro rozhodnutí soudce nebo státního zástupce a vytváří podmínky pro uložení nějakého alternativního trestu, dále motivují klienta řešit následky činu. Pachatelé ve fázi po rozhodnutí soudu jsou klienti, kterým byla uložena alternativa k potrestání, trestu odnětí svobody či u mladistvých a dětí některé opatření či další povinnosti a omezení. Kontakt PMS s klientem má kontrolní povahu, kdy kontrolují uložené povinnosti, za jejichž neplnění může být uložen trest. Ve fázi po rozhodnutí PMS pouze nekontroluje, ale snaží se i pomoci a ovlivnit klienta, aby se v budoucnu nestřetl se zákonem (Matoušek, Kodymová, Kolářková, 2005).

Pracovník PMS se setkává se širokým spektrem klientů. Jedná se o klienty mladistvé až po seniory nebo ženy. Často také spolupracuje s poškozenými. Z tohoto pohledu je tato práce velmi rozličná.

3.4 Zaměstnanci

V čele PMS je ředitel, kterého do funkce jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Ředitel má na starosti personální obsazení, zabývá se organizací, hospodářstvím, či materiálním a finančním zajištěním, a také jedná jménem PMS. V České republice je celkem 74 středisek a jedno ředitelství, které sídlí v Praze. Jednotlivá střediska působí vždy v sídlech okresních nebo městských soudů. Střediska se člení podle jednotlivých regionů. Za každý tento region je zodpovědný regionální vedoucí, kterého rovněž jmenuje ministr spravedlnosti. Za funkci jednotlivých středisek nese odpovědnost vedoucí střediska, který je jmenován do funkce na návrh ředitele po projednání v Radě pro probaci a mediaci ministrem spravedlnosti.

V každém středisku působí probační úředníci a probační asistenti. Tito zaměstnanci působí ve specializovaných agendách, na něž jsou vzděláváni pomocí systému dalšího vzdělávání. Mezi tyto agendy můžeme zařadit mediační činnost, probační činnost, obecně prospěšné práce, podmíněné propuštění s dohledem a domácí vězení a v neposlední řadě agendu mladistvých (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010).

Probační úředník musí být bezúhonný, svéprávný a je požadováno vysokoškolské vzdělání magisterského typu ve společenskovední oblasti. Dále absolvuje roční základní kvalifikační vzdělání pro úředníky PMS, které je zakončené odbornou zkouškou. Probačním asistentem se může stát bezúhonná, svéprávná osoba starší 21 let. Tato pozice vyžaduje středoškolské vzdělání ve společenskovední oblasti. Probační asistent musí vykonat specializační kurz pro asistenty PMS (Zákon č. 257/2000 Sb.). Probační asistent nesmí vykonávat mediaci.

Z požadovaného vzdělání je vidět, že PMS si zakládá na dobrém vzdělání jejich zaměstnanců, a proto má ještě několik systémů vzdělávání. V první řadě to jsou již zmíněné kvalifikační vzdělávací kurz pro probačního úředníka a specializační vzdělávací kurz pro probačního asistenta. V těchto kurzech se kombinují praktické i teoretické znalosti a dovednosti z oblasti probační a mediační práce, dále trénink potřebných komunikačních dovedností a také znalost praktického využití práva, a to zejména trestního. Kvalifikační vzdělávací kurz pro probační úředníky se skládá z 288 hodin školení, seminářů a výcviků a specializační vzdělávací kurz pro probační asistenty čítá 192 hodin. Po absolvování těchto kurzů skládají zaměstnanci zkoušky, které obsahují teoretickou i praktickou část.

Dále se v PMS uplatňuje Systém dalšího vzdělávání, který umožňuje zaměstnancům rozšiřovat jejich odbornou způsobilost ve své specializaci. Toto vzdělávání je dobrovolné. Za povinné vzdělávání se považuje celoživotní vzdělávání, které se zaměřuje na změny v trestním právu a nové metody v probačních a mediačních činnostech. Součástí tohoto systému jsou i supervizní setkání, která jsou stanovená pro konkrétní případy z terénu či pro vedoucí pracovníky v tématu vedení a řízení lidí. Pro vedoucí pracovníky byl také spuštěn systém SMART, což je příprava v oblasti vedení a řízení lidí (Štern, 2015).

Pracovník PMS musí mít zaměřené společensko-vědní vzdělání. Dále musí absolvovat spoustu kurzů a školení, nácviků a dalších tréninků. Z tohoto hlediska můžeme shledat práci v PMS jako velmi náročnou pro přípravu.

3.5 Činnosti PMS

Důležitými činnostmi PMS je přípravné řízení trestní a řízení před soudem. PMS nabízí obviněnému i poškozenému služby, které směřují k urovnání konfliktu. Cílem těchto služeb je poskytnout státnímu zástupci nebo soudci podklady pro uložení alternativní sankce nebo opatření, či odklonů v trestním řízení. Tato činnost směřuje k uložení takového trestu, který bude působit na individuum člověka s cílem, aby znovu nepáchal trestnou činnost. Samotná činnost PMS může být zahájena poté, co bylo sděleno obvinění konkrétnímu pachateli a poté co se středisko o případu dozví. Podněty k činnosti často poskytuje policie, státní zastupitelství, soud nebo i obviněný, poškozený nebo jejich blízcí. Spolupráce obviněného a poškozeného s PMS je v přípravném řízení a řízení před soudem dobrovolná.

3.5.1 Mediační činnost

Nejčastější službou poskytovanou PMS pro obviněného a zároveň poškozeného je mediace. Mediační činností rozumíme odborné kroky zaměstnanců PMS, které jsou uskutečňované ve fázi trestního řízení před rozhodnutím státního zástupce nebo soudce. Smyslem těchto činností „*je urovnání konfliktního stavu mezi obětí a pachatelem, odstranění příčin, které vedly pachatele ke spáchání trestného činu, a příprava podkladů pro rozhodnutí státního zástupce či soudce*“ (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 39). Mezi mediační činnosti můžeme zařadit mediaci nebo jiné činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010).

Samotná mediace reprezentuje jednu z možností alternativního mimosoudního řešení sporů. Mediace se účastní 3 osoby – poškozený, pachatel a nestranná osoba neboli

mediátor. Cílem mediace je dosažení vzájemného porozumění, náhledu na situaci, a především objevit konstruktivní možnosti řešení. Mediátor by měl zúčastněným stranám pomoci najít cestu k vhodnému urovnání konfliktu. Mediační proces by měl vést k dohodě o narovnání nebo k dohodě o splátkovém kalendáři. Velkou výhodou mediace je, že ani jedna strana neprohraje. Mediace vyústí ve výsledek výhra-výhra, tedy obě zúčastněné strany pouze získávají (Veteška, 2015).

Pracovník PMS musí při mediaci respektovat presumpci nevinu a postupovat nestranně a vyváženě. Ještě před společným setkáním všech 3 stran si musí pracovník získat důvěru poškozeného i pachatele. Pro obě strany je často samotné setkání velmi obtížné, a proto si musí získat mediátor jejich důvěru. Během setkání má pracovník za úkol vytvořit vhodné prostředí, v němž musí zajistit stejnou pozornost potřebám oběti i pachatele.

Důležitou podmínkou pro uskutečnění mediace je doznání pachatele a jeho ochota napravit důsledky trestného činu. Mediace je vhodná např. pro rodinné spory nebo ve sporech, kde je silný podíl emocionální složky. Dále můžeme mezi vhodné spory pro mediaci zařadit činy spáchané prvopachateli či u mladistvých pachatelů. Na tyto skupiny může mít velký vliv setkání se s obětí a jejich náhled na způsobenou škodu, což může mít hluboký výchovný dopad na pachatele.

Před samotnou mediací pracovník PMS hovoří samostatně s obětí a obviněným. Pracovník obviněnému sdělí postavení PMS v jeho případě, dále klient objasní svůj pohled na situaci, ve které se vyskytl, a v další části rozhovoru shromáždí konkrétní nabídky s možnostmi odstranění škod. Mezi nabídky může patřit mediace, ovšem v tomto případě musí pachatel projevit lítost nad spáchaným činem a ochotu napravit jeho následky. Rozhovor s poškozeným by měl sloužit k rozhodnutí, zda využije nabídku ke spolupráci. Cílem je zplnomocnění klienta a podpora v aktivním přístupu při řešení konfliktu a také vyjádření jeho zájmů a potřeb. Pokud souhlasí poškozený i pachatel, následuje společné setkání. Nejdříve se k situaci vyjadřuje oběť, poté pachatel. Mediátor se doptává, aby bylo zřetelné, jak oběť či pachatel prožívali celou událost a jaké měla následky na jejich další život. Poté dochází k dialogu mezi poškozeným a pachatelem, mediátor dohlíží na celý proces. Závěrečnou fází je dohoda v podobě reálných povinností a závazků pro pachatele. Často se zpracovává písemná dohoda, která definuje vzájemné závazky a povinnosti obou stran.

Mediátor zpracovává písemný výstup z mediace pro potřeby státního zástupce a soudce. Tento výstup obsahuje závěry ze společného setkání, přehled kroků realizovaných pracovníkem a doporučení státnímu zástupci s dalšími kroky ve věci.

Často se stává, že se oběť nechce účastnit, či pokud je poškozeným právnická osoba nelze uskutečnit mediace. V tomto případě dochází k realizování jiné činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu. Jedná se především o vypracování zprávy o spolupráci s klientem, která slouží státnímu zástupci nebo soudci jako podklad k rozhodnutí (Kracík in Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010).

3.5.2 Probační činnost

Podle zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě se **probací** „*rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen „obviněným“), kontrola výkonu alternativních trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů*“ (Zákon č. 257/2000 Sb.).

K probačním činnostem řadíme zajištění výkonu a organizace dohledu u uložených alternativních trestů a opatření (podmíněné odnětí svobody s dohledem, obecně prospěšné práce, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem, zákaz vstupu na kulturní, sportovní a jiné společenské akce či propuštění z ochranného léčení s dohledem). Pojem probace tedy můžeme chápat jako dohled a ověřování vhodného chování obviněného. Pod pojmem dohled se chápe pravidelný osobní kontakt pachatele s pracovníkem, vytváření probačního plánu dohledu ve zkušební době a také kontrola dodržování podmínek uložených soudem nebo vyplývajících ze zákona. Záměrem probační činnosti je sledování a kontrola chování pachatele, vedení a pomoc pachateli s účelem zajistit, aby vedl život bez problémů se zákonem.

Výše jsem se zmínila o probačním plánu dohledu. Tento dokument zpracovává probační pracovník spolu s klientem během prvních setkání. Jsou v něm zaneseny základní informace, analýza rizik a potřeb pachatele. Definují se cíle vedoucí k řádnému způsobu života, kterými by měl projít. Kvůli těmto dílčím a hlavním cílům by se měl probační plán dohledu pravidelně vyhodnocovat. Jsou zde také zaneseny další povinnosti

vyplývající ze zákona, jako je placení výživného a dalších pohledávek. Probační plán dohledu definuje četnost setkání a případné omluvy, pokud není setkání ze závažných důvodů možné.

Nedílnou součástí probační činnosti je návštěva v místě bydliště klienta. Tato návštěva slouží k poznání přirozeného prostředí klienta, zmapování jeho sociálního zázemí i vztahů a pro ověření informací od klienta. Pracovník dále zpracovává zprávu o průběhu dohledu a závěrečnou zprávu. Zpráva o průběhu dohledu se zpracovává ve většině případů jednou za 6 měsíců. Tato listina obsahuje základní informace a aktuální životní situaci jedince. Další část je zaměřená na plnění podmínek a omezení a také plnění probačního plánu dohledu. Poslední část hodnotí průběh dohledu a spolupráci s PMS. Závěrečnou zprávu sestavuje pracovník na konci zkušební doby a hodnotí celý průběh dohledu (Tesař in Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010).

3.5.3 Parole

Specifickou činností PMS je parole. Pojem parole má původ ve francouzštině – *donn ma parole* tedy dávám své slovo. Tudíž jde o propuštění pachatele z vězení za podmínky, že po propuštění po určitou dobu bude splňovat určité podmínky.

Pracovník PMS může s tímto pachatelem pracovat ve 2 fázích – před propuštěním z výkonu trestu a po propuštění z výkonu trestu. Před propuštěním z výkonu trestu pro pachatele není spolupráce s PMS povinná, ale je možná. Tuto spolupráci nabízí PMS odsouzenému 6 měsíců před podmíněným propuštěním. Zkoumá se připravenost odsouzeného zvládnout návrat do běžného způsobu života na svobodě. Tyto informace bere soud v úvahu při rozhodování o podmíněném propuštění.

Fáze po propuštění z výkonu trestu je pro osoby, jež byly propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně a s dohledem. V tomto období pracovník odsouzeného kontroluje a vede jej k životu v mezích zákona. Dále mu poskytuje pomoc a podporu při řešení problémů. Mohou to být problémy pracovní, zdravotní, sociální nebo vzdělávací problémy. Podmíněně propuštěný musí dodržovat určité podmínky, např. zákaz pití alkoholu a zneužívání drog, zákaz kontaktu s určitými osobami atd. Dodržování těchto podmínek rovněž kontroluje probační pracovník (Matoušková in Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010).

4 Uplatnění sociálního pedagoga v Probační a mediační službě

O uplatnění sociálního pedagoga v PMS toho nebylo mnoho sepsáno, i když je patrné, že toho mají hodně společného. Teoretické východisko poskytly dva články, které se zabývají tímto tématem.

Podle článku Bučka (2004) patří mezi konkrétní možnosti uplatnění sociálního pedagoga v PMS samotný výkon profese probačního úředníka, tedy kontrola pachatelů či zprostředkování mediací. Dále by se mohl uplatnit ve výzkumné rovině. V této oblasti by se mohl zaměřit na analýzu podmínek a činností, za kterých probíhá probační práce, výzkum v oblasti ukládání alternativních trestů. Dále by mohl pracovat na výzkumech, které by se týkaly spolupráce PMS s komunitou, tím se myslí s obcemi a zařízeními, se kterými spolupracuje například v případech obecně prospěšných prací nebo dalšími organizacemi. Velmi zajímavý výzkum by mohl provést na výchovné podmínky a účinnost uložených alternativních trestů ve vztahu k recidivě, nebo analýzu výchovných opatření uložených mladistvým pachatelům.

Dalším zajímavým uplatněním v PMS je projektování probačních programů, nebo plánování a organizování volného času nebo konkrétních programů sociálního výcviku, terapeutického programu pro mladistvé. V souvislosti s projektováním probačních programů by mohl vytvořit metodiku pro osoby realizující programy.

Jiří Němec a Vladislav Větrovec (2002) uvádějí, že by sociální pedagog mohl najít uplatnění v PMS díky své profesní odbornosti, kdy je vybaven znalostmi z pedagogiky, psychologie, sociologie, práva a dalších, ale má i dovednosti získané ze sociálně psychologického výcviku. Dále některé obory sociální pedagogiky jsou přímo zaměřeny na mediaci a probaci nebo na etopedii, která má k tomuto odvětví velmi blízko.

4.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zjistit možnosti uplatnění absolventů oboru Sociální pedagogika v Probační a mediační službě.

Vědecko-výzkumný předpoklad byl stanoven na základě odborných pramenů před uskutečněním výzkumného šetření tak, že absolventi Sociální pedagogiky jsou připravováni na práci s problémovou částí populace, tedy měly by se poměrně dobře zařadit do PMS.

Za vědecko-výzkumný problém pokládám uplatnění sociálního pedagoga v PMS.

Na základě výzkumného problému byla stanovena hlavní výzkumná otázka a čtyři dílčí výzkumné otázky.

HVO: Jaké jsou možnosti uplatnění absolventů oboru Sociální pedagogika v PMS?

DVO1: Jaké zkušenosti mají absolventi oboru Sociální pedagogika se studiem tohoto oboru?

DVO2: Jaké osobnostní předpoklady jsou důležité pro výkon práce v PMS?

DVO3: Jak pomohl obor Sociální pedagogika při práci v PMS?

DVO4: Jaké jsou názory probačních úředníků na možnosti uplatnění sociálního pedagoga?

Tyto výzkumné otázky sytí 19 tazatelských otázek, které byly formulovány v souladu s cílem práce. Tyto tazatelské otázky tvořily strukturu polostrukturovaného rozhovoru a v průběhu rozhovorů byly doplňovány podle potřeby a podle dalších témat:

1. Jak dlouho pracujete v PMS? (Na jaké pozici působíte?)
2. Jaké bylo Vaše předchozí zaměstnání?
3. Co Vás přivedlo k rozhodnutí pracovat v PMS?
4. Co je stěžejní činností Vaší práce?
5. Jak Vás naplňuje toto zaměstnání?
6. Jaké vlastnosti a osobnostní charakteristiky by podle Vás měl mít probační úředník? (Měl by mít nějaké další dovednosti nebo vědomosti? Máte nějakou ochranu proti syndromu vyhoření?)
7. Co by podle Vás mohlo dále rozvíjet Vaši činnost v PMS?
8. Jak se Vám daří naplňovat cíle Vaší činnosti?
9. Myslíte si, že by se měl zákon o PMS nějak upravit či aktualizovat?
10. Proč jste si vybral obor Sociální pedagogika pro Vaše studium? (Vystudoval jste nejdříve tento obor a potom jste získal zaměstnání nebo jste si na základě zaměstnání vyhledal obor?)
11. Věděl jste, čím se tento obor zabývá?
12. Jak Vám pomohl vystudovaný obor při Vaší práci?
13. Jsou poznatky získané studiem dostačující pro Vaši práci?

14. Co nebo jaký předmět Vám nejvíce pomohl při tomto zaměstnání? (Považujete praxi za důležitou součást studia?)
15. Rozvíjíte se dále pomocí kurzů či školení?
16. Myslíte, že obor sociální pedagogiky je ve Vaší organizaci prospěšný?
17. Jak pomohl Vámi vystudovaný obor při přímé práci s klientem?
18. Kde si myslíte, že by sociální pedagog mohl ještě najít uplatnění?
19. Pokud byste mohl ovlivnit studijní plán oboru Sociální pedagogiky, jaké změny byste navrhoval?

4.2 Charakteristika výzkumného šetření

Pro výzkum jsem si vybrala kvalitativní výzkumné šetření. Podle Creswella (in Hendl, 2005, s. 50) je kvalitativní výzkum: „*proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníku výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ Kvalitativní výzkum umožňuje získat hloubkové popisy případů, kdy nezůstává jen na povrchu, ale snaží se projít až do středu fenoménu.

Za metodu sběru dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. U tohoto typu rozhovoru jsou předem stanovené otázky, ovšem výzkumník se může doptávat na informace, které by mohly pomoci k lepšímu náhledu do tématu.

Ke zpracování informací použiji otevřené kódování, které je součástí zakotvené teorie. Zakotvená teorie je strategie výzkumu a analýzy získaných dat v kvalitativním výzkumném šetření. Cílem výzkumu je navržení teorie zkoumaného fenoménu. U této metody není nutné využít celý postup, ale pouze vybrat některé kroky. V tomto případě bylo využito otevřené kódování (Hendl, 2005). V přepsaných rozhovorech byly vyhledávány významné jednotky, které byly seskupovány do určitých kategorií.

4.3 Charakteristika výzkumného vzorku

V mém výzkumném šetření jsem se zaměřila na sociální pedagogy, kteří pracují v PMS. Opakovaně jsem byla ujišťována, že se sehnáním respondentů nebude sebemenší problém. Ovšem poté následovala zklamání v podobě odmítnutí na ředitelství Probační a mediační služby, kam jsem psala s prosbou, zda nemají nějaký seznam vystudovaných oborů, statistiku či něco podobného. Na tento e-mail se mi dostala zamítavá odpověď, a tak jsem obepisovala jednotlivá střediska v mém okolí, zda u nich nepracuje někdo

s vystudovaným oborem Sociální pedagogika. Dostala jsem několik zamítavých odpovědí, některá střediska ani neodepsala, ale naštěstí mezi odpověďmi přišly i 4 kladné. S e-maily přišlo i překvapení, že v Probační a mediační službě nepracuje příliš sociálních pedagogů, nebo jsem neměla štěstí na správná střediska, ačkoliv jak respondenti uváděli, je to oblast právě pro ně. Mými respondenty byli 3 ženy a jeden muž. Věk respondentů se pohybuje v rozmezí od 34 do 51 let, přičemž jejich délka praxe v PMS je od 8 do 12 let.

Rozhovory byly po předchozí domluvě realizovány na jednotlivých střediscích. Rozhovory byly uskutečněny během jednoho kalendářního měsíce podle možností jednotlivých respondentů. Všichni oslovení byli ochotni poskytnout rozhovor.

Respondenty jsem předem upozornila na to, že rozhovory budou nahrávány, aby byl možný přepis rozhovorů. Problém při tomto výzkumu mohl nastat při současném rozpoložení respondentů, kdy odpovědi odpovídají současnému stavu. Jedna respondentka měla v době provádění rozhovoru problém s klientem, který jí vyhrožoval, což mohlo mít vliv na její odpovědi.

4.4 Výsledky výzkumného šetření

Jak již bylo uvedeno výše, analýza dat byla realizována prostřednictvím otevřeného kódování. Postup otevřeného kódování byl následující – po několika přečteních rozhovorů jsem se snažila hledat společná témata, kterým jsem přiřazovala kódy. Dále byly kódy rozčleňovány do nadřazených kategorií. Výzkumná data byla rozčleněna do 12 kategorií.

Kategorie 1: Motivace pro vstup do PMS

- Osobní zkušenost
- Předchozí zaměstnání
- Práce s lidmi
- Prvotní impuls
- Zájem o téma

Jako motivaci pro vstup do PMS respondenti uvedli, že chtěli změnu, bylo to prvotním impulsem nebo se zajímali o tato témata již od střední školy. Respondentka 1 byla dříve zaměstnána v pečovatelské službě, ale o téma alternativních trestů se zajímala již na vysoké škole. Na téma alternativních trestů u mladistvých psala také diplomovou práci,

což bylo nejspíše zapříčiněné osobní zkušeností s alternativními tresty ze strany jejího bratrance. I druhá respondentka měla k tématu kriminality mládeže velmi blízko. Tomuto tématu se věnovala již na střední škole. Poté pracovala jako lektorka primární prevence a terénní sociální pracovnice s uživateli drog, kde se setkala s PMS a lákalo ji právě spojení sociální práce a práva. Uvádí, že to bylo logickým vyústěním jejich zájmů.

Třetí respondentka uvádí, že ji k této práci přivedla profesorka z vysoké školy, která byla vedoucí střediska PMS. A právě při studiu si řekla, že toto zaměstnání bude jednou dělat. Posledního respondenta přitahovala práce s lidmi a potřeboval změnu a větší volnost, jelikož před tím pracoval ve vězeňské službě jako speciální pedagog. Právě z tohoto důvodu šel do PMS, kde chtěl být více v terénu a zodpovídat sám za sebe.

Z výpovědi respondentů vyplývá, že v PMS hledali změnu od předchozího zaměstnání, či byli nějak zainteresováni v podobných tématech.

Kategorie 2: Komunikace jako hlavní součást práce

- Největší zbraň úředníka
- Kvalifikační vzdělávací kurz

Respondenti se shodují, že nejdůležitější součástí jejich práce je komunikace. Respondentka 1 se zmiňuje o komunikaci takto: *„Při naší práci bychom měli používat komunikativní dovednosti tak, abychom si toho klienta zklidnili, pokud to jde. Protože sem chodí různě naštvaní klienti a s různými poruchami osobnosti, takže jako vyvažovat to, aby i on sám přispěl k tomu, aby ten člověk byl schopen zvládat ty podmínky.“* Respondentka 3 uvádí, že *„největší zbraní probačního úředníka je huba jako taková. Klienti jsou vznětliví, vzteklí, nemluví nebo trucuji a my se s nimi musíme domluvit.“*

I respondent 4 se zmiňuje o komunikaci *„Komunikace je důležitá a pokud nebudu mít teoretický základ, tzn. jak se vede rozhovor, strukturu, tak to můžu dělat intuitivně, nemusí to být špatně, ale podstata řízeného rozhovoru je, vím, co dělám. Můžu ty jednotlivé kroky pojmenovat, podle určité teorie, ale já si v rámci toho rozhovoru uvědomuji, nebo měl bych si to uvědomovat a vědět co dělám.“* Respondentka 2 dále uvádí, že je potřeba se v komunikaci stále zdokonalovat.

Z výpovědi respondentů vyplývá, že komunikace je nejdůležitějším nástrojem probačního úředníka pro práci s klienty. V komunikaci je potřeba se neustále zdokonalovat, aby dokázali případného problémového klienta zklidnit.

Kategorie 3: Vzdělávání jako důležitá součást PMS

- Vysokoškolské studium
- Kvalifikační kurz
- Systém dalšího vzdělávání

Pro práci v PMS je velmi důležité vzdělání. Probační úředník musí mít vysokoškolské vzdělání, dále musí absolvovat kvalifikační kurz a má možnost podstupovat různé semináře, přednášky a výcviky, jak uvedla první respondentka. Podle ní se nejvíce vzdělávají v trestní problematice a komunikaci, ale musí mít i obecný přehled v několika oblastech: *„Nejsme právníci, ale musíme se orientovat, protože jsme třeba první, na koho ten klient narazí a potýká se s exekucemi, potýká se s dluhama a potýká se i s různýma jinýma věcmi, takže obecný přehled v právu, a to je proces celoživotního vzdělávání.“* Respondenti uvádí, že PMS má nastaven systém povinného vzdělávání v nejrůznějších oblastech, co se týká komunikačních dovedností, intervence a dle specializací. Mezi povinné kurzy patří práce s riziky, komunikace, vedení mediace a sebeobrana.

Respondentka 3 je dle jejích slov spokojená se vzděláváním v PMS. *„PMS funguje, co se týče vzdělávání dobře. Jsme zasypáni řadou nabídek na další vzdělávání ve všech směrech, které vlastně kopírují veškerou činnost probačky. Máme možnost se zúčastňovat i různých mimorezortních školení. Nabídky většinou chodí od Vězeňské služby.“*

Za velký přínos považuje respondentka 1 kvalifikační vzdělávací kurz, kde se učili *„jak jednat s klientama, průběh konzultací. Viděli jsme různé videa, pak jsme to nacvičovali, zpětnou vazbu jsme dostávali za nahrávky kazet, které jsme točili s klientama. Jestli tohle je vhodné jednání toto ne. Takže je to hodně zaměřené na tu komunikaci a pak na právo, co my nejvíc potřebujeme.“*

Respondenti se shodují, že musí mít poměrně dobrý všeobecný přehled, musí umět pracovat se všemi klienty a další vzdělávání probíhá na velmi vysoké úrovni. Velmi kladně hodnotí přínos kvalifikačního vzdělávacího kurzu, který jim hodně pomůže v trestní oblasti a v komunikačních dovednostech.

Kategorie 4: Vyhoření jako možný dopad práce

- Supervize
- Pestrost
- Práce na sobě

Pro respondentku 1 je hlavní ochranou před syndromem vyhoření běhání, každý den běhá a tím si pročišťuje hlavu. Ve své práci potřebuje získávat zpětnou vazbu od klienta, že se něco podařilo, aby nastal pocit spokojenosti. I respondent 4 se shoduje s tímto názorem „*Je to práce s lidmi, takže člověk musí počítat i se syndromem vyhoření, ale v okamžiku, kdy by se dlouhodobě nedařilo, tak si myslím, že by ti lidé byli vážně velmi rychle vyhořeli.*“ Dále uvádí, že mají další metodickou oporu. Respondentka 2 uvádí celý výčet nástrojů proti syndromu vyhoření „*supervize, intervize na střediscích, setkání pracovních skupin v jednotlivých specializacích, další vzdělávání, změna specializace, možnosti lektorovat, sportovní den střediska – teambuilding.*“ Respondentka 3 si myslí, že záleží hlavně na kolektivu, který považuje za velmi dobrý.

Všichni respondenti se shodli, že syndrom vyhoření je v této profesi možný, ale je zde také celá řada nástrojů, jak mu zabránit. Tyto nástroje mohou vycházet jednak ze samotné PMS či z každého jednotlivého pracovníka, který by měl na sobě umět pracovat a dokázat si vyčistit hlavu, ať už je to běháním nebo čímkoli jiným. Jako neúčinnější ochranu proti syndromu vyhoření považují pestrost této profese, kdy probační úředník nemusí stále sedět jen na středisku, ale měl by být také v kontaktu s jinými organizacemi, jako jsou městské úřady, soudy nebo poskytovatelé obecně prospěšných prací.

Kategorie 5: Současné problémy PMS

- Bezpečnost
- Zavalenost
- Spolupráce se soudy
- Administrativa
- Finanční podhodnocenost

Respondentka 1 uvažuje v současné době o změně povolání, jelikož se necítí v bezpečí. „*Máme těžké případy, násilné případy. Vůbec teď jsem konkrétně ovlivněná tím, že jsem v pozici poškozeného ze strany vyhrožování klientem, takže teď řeším hodně své bezpečí.*“ V souvislosti s touto situací si myslí, že rizikový příplatek neodpovídá jejímu ohrožení. Ovšem svůj plat považuje za velmi dobrý vzhledem k platům v kraji, ve kterém žije. Na druhou stranu respondenta 3 si myslí, že „*ta práce je strašně finančně podhodnocená na to, že chtějí vzdělání, vysokoškolský a fůra lidí má léta praxe, tak si myslím, že to je podhodnocený a měli by to trošinku zvednout.*“ Myslím si, že tento bod je hodně ovlivněný místem, ve kterém respondenti žijí, jelikož respondentka 3 bydlí nedaleko

Prahy, kde je nejvyšší průměrný plat. Ostatní respondenti nejsou v současné době ani nikdy nebyli v situaci ohrožení ze strany klienta.

Za velký problém považují velkou administrativní zátěž. Respondentka 3 uvádí, že v jejich středisku jsou zavaleni vykonávacím řízením a na každého zaměstnance připadá 160 případů. Dále se k tomuto problému vyjadřuje takto: „...*tady před sebou mám neskutečného administrativního molocha, podívejte na ty papíry. Po každým, když začínala probačka, tak prosazoval pan ředitel, že to nebude o administrativě, ale o práci s lidma a teďka nám vytiskli metodiky, kdy každý náš canc, který od nás odchází, musí mít tohleto, tamhleto, splňovat 10 bodů, musíme teď nově do ½ roku, dřív jsme měli celou dobu doby výkonu dohledu na to, abychom udělali návštěvu bydliště, která je mnohdy úplně o ničem, třeba ti odsouzení nás tam vůbec nechtějí pustit.*“ I respondentky 1 a 2 se vyjadřují k administrativní zátěži, což považují za problém.

Respondentka 2 si myslí, že by PMS velmi pomohla novelizace zákonů a s tím spojené zvyšující se kompetence probačních úředníků. Dále je „*důležité nastavení vztahů se soudy, aby v případě potíží PMS podrželi.*“ Poté zastává názor upravení zákona o PMS, kde by se jí líbilo „*využít vzory ze zahraničí a zvýšit kompetence probačních úředníků – např. samostatné rozhodnutí o místě výkonu trestu obecně prospěšných prací či změně poskytovatele, více narovnat postavení PMS jako partnera vůči státnímu zastupitelství a soudu, uzákonit vstup probačních úředníků do případu v přípravném řízení u nezletilých pachatelů.*“ S názorem o nastavení vztahů se soudy souhlasí i respondentka 3, která uvádí, že je celá řada nevhodně uložených trestů. O spolupráci se soudci se vyjadřuje takto: „*mladší soudci jsou k nám trochu vstřícnější, ale od těch starších soudců, většina nás má, tak jako že jsme tady.*“

Z výpovědí mých respondentů vyplývá, že velkým problémem je spolupráce se soudy. I toto je ovšem ovlivněno jednotlivými soudci a místy, ve kterých vykonávají svou profesi. Ovšem centrálně pro všechny probační úředníky je velký problém náročná administrativa a velká zavalenost případy.

Kategorie 6: Umění být probačním úředníkem

- Stabilní a vyzrálá osobnost
- Umění dělat jasná rozhodnutí
- Sociální inteligence
- Všeobecný přehled

Respondenti se shodují na několika vlastnostech, které by měl mít každý probační úředník. Těmi jsou psychická odolnost, schopnost samostatného rozhodování, empatie, sociální inteligence, zodpovědnost. Podle respondentky 1 by měl dělat *„jasná rozhodnutí, nejistota by tam určitě neměla být, nějaký smysl pro zodpovědnost, pro důslednost, protože probace je založená na kontrole.“* Respondentka 2 dále uvádí jako důležité vlastnosti týmovost, zdravé sebevědomí, ochota vzdělávat se a schopnost sebereflexe. Respondentka 3 si myslí, že *„by neměl být ovlivnitelný, nemůže podléhat těm lidem, nemůže si brát jejich starosti na své bedra, měl by být důsledný v těch svých rozhodnutích a v tom postavení vůči odsouzeným.“* Respondent 4 si ještě myslí, že by to měla být vyzrálá osobnost, ukotvená a stabilní v životě.

Respondent 4 považuje za důležité vědomosti z práva, především trestního a občanského a také přesah do správního řízení. Za základ práce považuje již zmíněnou komunikaci. Respondentka 3 uvádí, že *„rozhodně bude potřeba přehled, protože s těma lidma se nebavíme jenom o tom, co musí a fůra lidí se nám svěřuje s osobními problémama, takový nějaký psychologický, ne přímo trénink, ale nějaké základy psychologie jsou potřeba.“*

Jak vyplývá z výpovědí respondentů role probačního úředníka je velmi náročná na psychickou stránku jedince. Po psychické stránce by měl být stabilní, psychicky odolný, empatický, zodpovědný, jistý ve svých rozhodnutích, v neposlední řadě by měl mít také sociální inteligenci. Probační úředník by měl mít také mnoho znalostí, měl by mít všeobecný přehled, a především se umět velmi dobře pohybovat v právu a komunikaci.

Kategorie 7: Stimul pro studium

- Potřebnost
- Zájem
- Jasná představa

U respondentů 1 a 2 byl výběr oboru logickým vyústěním jejich zájmů. Respondentka 1 uvádí *„Já jsem v té době jezdila na tábory, měla jsem obor zaměřený na volný čas, takže jsem se hodně věnovala mládeži, tak nějak se to nabízelo.“* Respondentka 2 se *„již na gymnáziu zajímala o sociální témata, psala seminární práce z oblasti kriminality mládeže, zajistila si praxi v dětském výchovném ústavu. V maturitním ročníku jsem proto cíleně hledala obory, které se zabývají sociální patologií, pedagogikou a právem.“*

U zbývajících respondentů tento obor korespondoval se zaměstnáním. Respondentka 3 pracovala na policejním prezidiu a „*potřebovala vysokoškolské vzdělání. Vybrala jsem si to, protože vlastně tyhle mezioborový studia, bylo to v tu dobu pro policisty takový směr, který byl.*“ Respondent 4 pracoval ve věznicí „*na pozici vychovatele pro mladistvé a chtěl jsem se posunout na toho pedagoga, takže jsem začal studovat.*“

Tři respondenti měli již při nástupu na vysokou školu poměrně jasnou představu, čím se obor zabývá. Pouze respondentka 4 představu neměla. „*Brala jsem to jako, že to zkusím, a že to vlastně byla ta možnost uplatnění, bylo tam strašně moc policistů, bachařů, lidí, kteří si potřebovali dodělat nějaké vzdělání v sociální sféře.*“

Stimul pro studium spatřovali respondenti, buď jako vyústění jejich zájmů, nebo potřebnost pro jejich práci. Tři respondenti ze čtyř měli jasnou představu o struktuře oboru, což považují za velmi dobré.

Kategorie 8: Škola jako základní balíček

- Multioborovost
- Teoretické znalosti

Respondenti se shodují, že získané vědomosti z vysoké školy jsou pouze základ, který se musí dále rozvíjet. Respondentka 2 si myslí, že „*teoretické znalosti mi pomohly snadněji vstoupit do praxe a pochopit některé motivy pro jednání pachatelů, podle toho jsem pak mohla lépe zvolit přístup, jak s pachateli či oběťmi trestných činů jednat.*“ Respondent 4 uvádí, že škola mu velmi pomohla. Získal „*základní znalosti, na kterých můžu stavět. Potřebuji teorii a samozřejmě praxe je hezká věc, ale bez teorie se člověk může plácát od ničeho k ničemu, ale aby to mělo jasný řád, aby ta práce byla jasně strukturovaná, metodická, efektivní, tak je potřeba to postavit na teorii. Mám tu nějaký základ, ten základní balíček, a můžu se vrhnout do praxe a pak to rozvíjet a nabalovat.*“

Respondentce 1 pomohla při práci nejvíce psychoterapie, i jako osobnostní růst, také právo nebo sociální politika. Za velmi důležitou považuje orientaci ve všech oblastech. Velký přínos dále vidí ve speciální pedagogice, etopedii nebo orientaci v poruchách osobnosti, které ve své práci zužitkuje. Respondentka 3 uvádí, že největší přínos vidí v psychologii. Respondentovi 4 pomohlo nejvíce „*právo, z toho částečně žiju doted', z těch právních znalostí, samozřejmě se to mění, vyvíjí. A samozřejmě co se týkalo těch patologií a odborných předmětů, tak na těch se to dá určitě stavět.*“

Dle výpovědí respondentů byli největším přínosem z jejich studia právní, psychologické a další odborné předměty. Vědomosti načerpané ve škole nebyly pro jejich práci úplně dostačující, ale vyjadřují se, že to jsou pouze základní vědomosti, na které je potřeba navazovat.

Kategorie 9: Doporučení pro vzdělávání

- Praxe
- Právo
- Psychologie
- Komunikace
- Odborníci

Za velmi důležitou považují respondenti praxi. Respondentka 2 by upravila nastavení praxí „za lepší považuji jednu dlouhodobou (nikoli jen 20-30 hodin), než více krátkodobých. U delší praxe student pronikne hlouběji a může se stát součástí týmu, což mu dá více, než když je někde týden a jen sedí a čte metodiky.“ K tomuto názoru se přiklání i respondentka 1 „Praxi rozhodně považuji za důležitou. Jednak si člověk oťuká ty instituce, má přehled o tom, co ho zajímá. Myslím, že praxe by byly zajímavější, kdyby to bylo dlouhodobé a aby člověk viděl, jak to v tom provozu vypadá.“

Respondentka 3 vykonávala praxi v dětském domově, což nepovažuje za přínosné. Praxi by ukotvila spíše k sociálním kurátorům nebo na orgán sociálně-právní ochrany dětí. Poslední respondent měl praxi v rámci zaměstnání, ale praxi považuje za velmi dobrou součást studia. Podle něj by měla praxe souviset se studovaným oborem, aby zjistil, co se kde dělá a jak se pracuje s jakými nástroji, či jak vypadá organizační struktura.

Respondentka 3 dále uvádí, že v době svého studia měli například předmět pedagogická didaktika, kdy dělali školní přípravu. Pedagogiku by tedy posunula více do sociálna. Za velmi dobré považovala předměty, jako jsou teorie práva a další právní předměty a v neposlední řadě psychologii. Respondent 4 si myslí, že „gró by mělo být v komunikaci, pak samozřejmě nějaké právní znalosti a patologie.“ I ekonomické předměty považuje za důležité, i když k nim netáhne, ale pokud by se objevil ve vyšší pozici, byly by mu prospěšné.

Respondentka 1 si myslí, že by studijní plán měl zasáhnout všechny sociální oblasti. Dále vyzdvihuje psychologii vývojovou i sociální a psychoterapii. Respondentka 2 by do

výuky zařadila i „*odborníky z oboru (neziskových organizací, policie, OSPOD, věznice), zařadit workshopy na nejrůznější témata.*“

Respondenti byli víceméně se studiem spokojeni. Změny, které by provedli, se týkají především praxí, které by podle jejich výpovědí měly být dlouhodobějšího charakteru. Dále by se více zaměřili na psychologické předměty a komunikační dovednosti. Také by bylo zajímavé zařazení workshopů a besedy s odborníky z oboru.

Kategorie 10: PMS a sociální pedagogika

- Mezioborové rozpětí
- Specializace na trestní oblast
- Teoretický základ
- Obor pro PMS

Respondentka 1 si myslí, že pokud se studium více zaměří na trestní oblast a bude se takto specializovat, tak obor Sociální pedagogiky má určitě místo v PMS. Respondentka 2 uvádí, že sociální pedagog „*již má teoretický základ a jeho vstup do přímé práce s klienty je tak snazší.*“ Podle respondentky 3 je to „*obor jako takový právě pro tu probačku, kde se to vlastně tak nějak stýká s tím učením. Nemyslím tím klasickým učením jako studiem, ale takovou pedagogikou, tou cestou někde někoho vést a ta sociální oblast těch lidí vlastně té skupiny, kterou se zabýváme. Myslím si, že by to mohlo být studium, které by se k tomu hodilo spíš než třeba specka. Zrovna bych řekla, že ta sociální pedagogika, že by byla k PMS podle mě nejvhodnější.*“

I respondent 4 si myslí, že tento obor je pro PMS prospěšnější než který jiný. „*Opravdu má ten multioborový přesah, kdy není zaměřený jako sociální práce. Je tam větší mezioborové rozpětí, což si myslím, že ta sociální pedagogika to umí zaštitit lépe než sociální práce nebo nějaký jiný obor.*“

Respondenti se shodují, že právě obor Sociální pedagogika má velmi blízko k PMS a její práci. Především díky jejich přesahu do dalších oborů.

Kategorie 11: Srovnání s jinými obory

- Horší hledání role
- Počátky působení

Respondentka 2 vidí rozdíly „zejména v počátku působení u PMS, než pracovníci nastoupí do povinného kvalifikačního vzdělávacího kurzu – po absolvování kurzu se rozdíly docela stírají. Vidím to tak, že pokud nastoupí někdo, kdo má např. pedagogické či ekonomické vzdělání, děle se hledá v přístupu ke specifické skupině klientů PMS. Právníci často mají výborné znalosti práva, ale nejsou si tolik jistí ve vedení rozhovoru a komunikační oblasti. Vystudovaný sociální pedagog má díky získaným vědomostem z oboru situaci snazší a v podstatě uvádí nastudovanou teorii do praxe. Výše jmenované obory to mají těžší – musí si dostudovat teoretické znalosti z oboru sociální komunikace, sociální patologie a tím se může prodloužit jejich zavádění. Neplatí to samozřejmě paušálně o všech pracovnících, kteří mají vystudovaný jiný obor, důležité jsou osobnostní předpoklady.“

Respondent 4 uvádí, že se mu hůře pracuje se sociálními pracovníky. „Hůř se jim hledá role probačního úředníka, která si myslím, že je trošku jiná a oni, jak jsou najetí tvrdě pomáhat, pomáhat, pomáhat, tak se v tom můžou někdy ztrácet, protože spousta těch lidí o žádnou pomoc nestojí.“

Respondentka 3 si naopak myslí, že má sociální pedagog stejné možnosti uplatnění v PMS jako u ostatních sociálních oborů, především jako sociální práce.

Respondenti si myslí, že při nástupu do PMS má mnohem lepší postavení sociální pedagog, jelikož má teoretické znalosti, na kterých může stavět.

Kategorie 12: Další uplatnění

- Práce s náročnými klienty
- Práce s rodinami
- Neziskový sektor
- Státní sektor

Co se týče uplatnění sociálního pedagoga, tak respondentka 1 uvádí, „že my máme i ten bonus v tom, že se po nás skutečně vyžaduje jednat s těmi náročnými klienty, což si myslím, že je taková vlastnost, kterou by mohl zaměstnavatel ocenit. Péče o duševní zdraví, tam je taky náročná klientela, tam jsou zas nemocní. Já si myslím, že bychom mohli pracovat kdekoliv na městském úřadu, centrum Pestalozio – zajišťuje odbornou pomoc, dále jako sociální pracovníci také. Myslím si, že kdybych chtěla, tak se můžu vrátit i do toho pečovatelského domu.“

Podle respondentky 2 „by se sociální pedagog mohl uplatnit v neziskovém sektoru (nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, práce s uživateli drog), ve věznicích, výchovných ústavech, na sociálních odborech měst (např. OSPOD).“ Respondentka 3 se také přiklání k uplatnění jako kurátor nebo na OSPODu. Nebo dále práce s dětmi a rodinami, především s problematickými dětmi a jejich rodinou. Respondent 4 uvádí, že „s touto školou je uplatnění naprosto jasné kurátor, péče, probace, vězeňství, na tohle všechno by ten obor měl naučit nebo připravit. Samozřejmě poté specifika si člověk během praxe pochyťá.“

Respondenti by ukotvili sociálního pedagoga do mnoha směrů. Za velmi dobrou schopnost považují umění jednat s náročnými klienty. Sociální pedagog by se mohl uplatnit v neziskovém sektoru, ve věznicích, výchovných ústavech a podobně.

4.5 Diskuze výsledků

Pro vyhodnocení výzkumného šetření si položím hlavní výzkumnou otázku: Jaké jsou možnosti uplatnění absolventů oboru Sociální pedagogika v PMS?, a dále čtyři dílčí otázky DVO1: Jaké zkušenosti mají absolventi oboru Sociální pedagogika se studiem tohoto oboru?, DVO2: Jaké osobnostní předpoklady jsou důležité pro výkon práce v PMS?, DVO3: Jak pomohl obor Sociální pedagogika při práci v PMS?, DVO4: Jaké jsou názory probačních úředníků na možnosti uplatnění sociálního pedagoga?

Nabízí se tedy hlavní výzkumná otázka, tj. Jaké jsou možnosti uplatnění absolventů oboru Sociální pedagogika v PMS? Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že sociální pedagog by mohl být platným zaměstnancem PMS. Vyzdvihují především jeho multioborové rozpětí, které je velmi důležité pro tuto práci. Multioborovost vidí především v jednání s klienty, kterým poskytují často prvotní poradenství v různých oblastech. Dále respondentka 2 vyzdvihuje teoretické znalosti sociálního pedagoga, které mu velmi pomohou při počátcích práce v PMS. Tyto teoretické znalosti by mu měly pomoci především v oblasti komunikace, kdy již má nějaký teoretický základ komunikace z vysoké školy a může ho využít do praxe.

DVO1: Jaké zkušenosti mají absolventi oboru Sociální pedagogika se studiem tohoto oboru? Zkušenosti absolventů oboru Sociální pedagogika se studiem tohoto oboru jsou veskrze pozitivní. Respondentů jsem se ptala, proč si vybrali tento obor. Jejich odpovědi můžeme rozdělit do dvou skupin, a to na vyústění jejich zájmů nebo potřebnost pro zaměstnání. Pro respondentky 1 a 2 bylo zvolení oboru Sociální pedagogika logickým

vyústěním jejich zájmů. Respondentka 1 studovala sociální pedagogiku se zaměřením na volný čas. V době studia vysoké školy a gymnázia se věnovala práci s mládeží, jezdila na tábory, takže to byl logický krok. Respondentka 2 se zajímala o sociální témata, o oblast kriminality mládeže a na střední škole měla také praxi v dětském výchovném ústavu. Proto si hledala obor zabývající se pedagogikou a právem. Tyto podmínky naplňuje obor Sociální pedagogika. Respondenti 3 a 4 vystudovali sociální pedagogiku na základě jejich zaměstnání. Respondentka 3 byla zaměstnána na policejním prezidium a nechtěla ustrnout a dále se vzdělávat, potřebovala vysokoškolské studium a v té době si právě tento obor dodělávali policisté, takže to bylo logickým krokem v jejím životě. Respondent 4 působil ve vězeňské službě jako vychovatel a chtěl se posunout ve své kariéře, proto potřeboval vystudovat vysokou školu, aby se mohl stát speciálním pedagogem.

Respondenti byli spíše spokojeni se skladbou předmětů na vysoké škole. Za velmi prospěšné považují předměty, jako jsou právo, psychologie nebo patologie a v neposlední řadě praxe. Praxe pomohou studentovi nasměrovat se do správné oblasti, dostane přehled o různých oblastech, o které se zajímá. Respondenti by ovšem upravili systém praxí, kdy by upřednostňovali spíše dlouhodobé praxe před krátkodobými. Především z důvodu lepšího začlenění studenta do organizace a hlubší nahlédnutí do provozu.

Zklamání z oboru popisovala pouze respondentka 1: „*Já jsem spíš na začátku v Brně byla zklamaná, jak málo jsme toho měli. My jsme měli 20 hodin týdně, takže já jsem si přitom dělala neoficiálně, jak se může kombinovat studium, tak jsem si chodila na fildu a na fakultu sociálních studií na jejich přednášky, takže já jsem vždycky brousila do té sociální práce. Ale nemám to oficiálně. Mám jejich zkoušky, ale nemám státnice z tady z téhle oblasti. Takže ta koncepce, jak to bylo udělaný v Brně, pro mě byla nedostatečná. Já jsem taková jako lehce hyperaktivní. V tomhle cílevědomá, takže mi to nestačilo, takže jsem si šla sama za svým. A brala jsem si skutečně přednášky z jiných oborů, což ten systém umožňoval.*“ Ostatní respondenti byli se studiem spokojeni.

DVO2: Jaké osobnostní předpoklady jsou důležité pro výkon práce v PMS? Za důležité osobnostní předpoklady považují respondenti především dobrou psychiku. Dobrá psychická stránka se zakládá především na psychické odolnosti, psychicky vyvrátě osobnosti, schopnosti samostatného rozhodování, neovlivnitelnosti a zodpovědnosti. Dále by probační úředník měl být empatický a sociálně inteligentní a neměl by podléhat starostem klientů.

Probační úředník by se měl také pohybovat v několika oblastech, v první řadě v právu a komunikaci, ale neměl by zaostávat ani v jiných oblastech, jelikož je často první osobou, která se setká s problémy klienta a měl by ho umět nasměrovat. Jak jsem se již zmiňovala, důležitou oblastí práce je komunikace. Všichni respondenti považují komunikaci za nejdůležitější součást jejich zaměstnání, ve které se musí neustále zdokonalovat. Na komunikaci se zaměřuje i samotná PMS v podobě kurzů, školení, a především kvalifikačním vzdělávacím kurzem. V tomto kurzu se nastupující probační zaměstnanci naučí vést konzultace a také dostávají zpětnou vazbu za vedení konzultací.

Jelikož je práce v PMS velmi psychicky náročná práce s lidmi, je zde určitá možnost syndromu vyhoření. Syndromu vyhoření může zamezit samotná organizace nebo zaměstnanec. Sám zaměstnanec by měl na sobě umět pracovat, jak uvádí například respondentka 2, která každý den běhá a tím si pročišťuje hlavu. PMS má několik způsobů, jak předejít syndromu vyhoření. Mezi tyto způsoby patří supervize, intervize na střediscích, setkání pracovních skupin v jednotlivých specializacích nebo další vzdělávání. Pokud by člověk byl již na pokraji svých psychických sil, může mu být přidělena jiná specializace, ve které by mohl zažívat častější úspěch. Tento pocit spokojenosti se prožívá nejčastěji s mladistvými, což uvádí i respondent 4: *„Já bych s téma dospělými asi úplně neuměl, na něco je to jednodušší, protože jsou to již utvořené osobnosti, ale myslím si, že s tou mládeží je to zajímavější, dá se tam dobrat nějakému posunu, víckrát se setkávám s pozitivními dopady, že prostě začne nějaké přípravné řízení, projdeme tím řízením a můžeme na konci říct jo fajn, třeba rodiče to mohou reflektovat, takhle to je dobře a ten syn/dcera začali o sobě přemýšlet a to si myslím, že to je daleko častější u těch mládežníků než u dospělých.“* Mezi další akce, které mohou alespoň trochu zamezit syndromu vyhoření, můžeme zařadit i možnost lektorovat, přednášet pro školy nebo společné akce střediska (sportovní den).

DVO3: Jak pomohl obor Sociální pedagogika při práci v PMS? Respondenti uvádí, že jim při praxi nejvíce pomohly předměty psychoterapie, psychologie, právo nebo sociální politika. V souvislosti s právem respondenti 3 a 4 se vyjadřovali, že jim pomohlo nejvíce a dodnes z těchto znalostí čerpají. Za velmi prospěšné dále považují odborné předměty, kterými jsou etopedie, speciální pedagogika nebo orientace v poruchách osobnosti. Dále se shodují na tom, že vědomosti nabitě studiem vysoké školy jsou pouze základ, který se musí dále rozvíjet. Respondentce 2 pomohly teoretické znalosti získané studiem především ve vstupu do praxe a pro pochopení motivů jednání pachatelů a poté lepší

zvoleným přístupem ke klientům. Důraz by měl být kladen na komunikaci, která je právě pro PMS velmi důležitá. Podle respondentky 3 by byla sociální pedagogika v jejich organizaci prospěšná, pokud by se více zaměřila na trestní oblast. Respondenti vyzdvihují především multioborové rozpětí, které je společné pro sociální pedagogiku i PMS.

DVO4: Jaké jsou názory probačních úředníků na možnosti uplatnění sociálního pedagoga? Respondenti vnímají uplatnění sociálních pedagogů velmi pozitivně. Dle jejich názorů by mohl být sociální pedagog zaměstnán v různých sférách od neziskového sektoru až ke státnímu. Velký bonus vidí v umění pracovat s náročnými klienty. Tedy práce v nízkoprahových zařízeních, OSPODu, výchovných ústavech nebo jako sociální kurátor by byla určitě možná. Dále by se mohl uplatnit v péči o duševní zdraví, v odborné pomoci, pečovatelském domě. Také v sektoru ministerstva spravedlnosti, tedy ve vězeňské službě či právě v PMS.

Závěr

Cílem práce bylo s oporou o odborné zdroje popsat kompetence a možnosti uplatnění sociálního pedagoga (s akcentem na možnosti uplatnění v Probační a mediační službě). Cílem výzkumného šetření bylo zjistit možnosti uplatnění absolventů oboru Sociální pedagogika v Probační a mediační službě.

V úvodní kapitole jsem se zaměřila na sociální pedagogiku, její historii a současné pojetí ve světě a v České a Slovenské republice. Následující kapitola se zabývala profilem sociálního pedagoga, tedy jeho profesí, kompetencemi a zvláštní zřetel byl kladen na uplatnění sociálního pedagoga v praxi. Další část práce byla věnována Probační a mediační službě. Tuto kapitolu jsem rozdělila do pěti částí. Jejich úkolem bylo přiblížit vznik a historii, cíle a poslání, klienty a zaměstnance a v neposlední řadě činnosti Probační a mediační služby.

Prvním záměrem výzkumného šetření bylo uskutečnit rozhovory s probačními úředníky s vystudovanou sociální pedagogikou i jinými obory. Obory později mezi sebou porovnávat a zjišťovat, zda má sociální pedagog v tomto směru lepší pozici. Tento postup by byl však velmi komplikovaný. Proto jsem se rozhodla pro model rozhovorů pouze se sociálními pedagogy a zaměřila se také na jejich studium oboru Sociální pedagogika. Myslím si, že tato změna byla opodstatněná a také dobrý krok. Díky tomu jsem se mohla zaměřit na více oblastí a informace získané o studiu byly velmi zajímavé a mohou být prospěšné také pro vzdělavatele.

Ve výzkumném šetření jsem zjišťovala informace o studiu oboru Sociální pedagogika a o práci v Probační a mediační službě a o spojení těchto směrů. Na otázky odpovídali 4 respondenti, absolventi oboru Sociální pedagogika, kteří jsou v současné době zaměstnáni v PMS. Respondenti se často v odpovědích shodovali. Studium sociální pedagogiky považují za velmi dobré. Udělali by pouze malé změny ve studijním plánu. Tyto změny by se týkaly především systému praxí, kdy upřednostňují spíše dlouhodobou praxi před krátkodobými.

Za hlavní nástroj jejich práce považují komunikaci, se kterou jim pomohlo také studium na vysoké škole, ale především kvalifikační vzdělávací kurz, který byl velkým přínosem. Velmi zajímavé zjištění bylo právě uvedení komunikace za hlavní nástroj probačního úředníka. Tímto se ukázalo, že není úplně podstatné, jaký obor má vystudovaný, ale právě jeho komunikační schopnosti, které se zdokonalují především v kvalifikačním

vzdělávacím kurzu. V propojení sociální pedagogiky a práce v PMS vyzdvihují především jejich multioborový přesah, který je potřeba u obou. Díky tomuto multioborovému přesahu si myslí, že sociální pedagog má široké možnosti uplatnění.

Domnívám se, že obsah této práce by mohl být přínosný především pro vzdělavatele sociálních pedagogů, kteří zde dostávají zpětnou vazbu a doporučení, jak upravit studijní plán. Další přínos spatřuji pro Probační a mediační službu, kdy se dozvídáme, že sociální pedagogika toho má mnoho společného právě s touto organizací, a právě i vstup do organizace není pro sociální pedagogy tak náročný, jako pro jiné obory.

Pro možnosti diplomové práce by bylo možné šetření rozšířit na větší množství respondentů prostřednictvím kvantitativního výzkumu a zaměřit se na všechny zaměstnance Probační a mediační služby a jejich názory na jejich profesní přípravu.

I přes uvedené limity považuji cíl práce za splněný.

Seznam použité literatury

BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. 3. rozšířené a aktualizované vydání. Bratislava: FF UK, public promotion, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.

BALÁŽ, O. *Sociálna pedagogika – problémy a perspektivy*. In: *Pedagogická revue*, roč. 43, 1991. č. 8.

BUČEK, L. Sociální pedagog a jeho role probačního pracovníka. *Sborník příspěvků z odborného semináře uskutečněného ve spolupráci s Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na téma Konstituování Sociální pedagogiky jako vědeckého oboru*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004. s. 120-126. ISBN 80-902936-5-4.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7040-2.

HOFERKOVÁ, S., KALIBOVÁ, P., PELCÁK, S., ed. *Perspektivy sociální pedagogiky v 21. století: konference pořádaná na počest významného životního jubilea prof. PhDr. Blahoslava Krause, CSc. : sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Hradci Králové ve dnech 4. a 5. října 2013*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-407-6.

HRONCOVÁ, J. *Sociológia výchovy*. Banská Bystrica: PF UMB, 1996.

HRONCOVÁ, J., EMMEROVÁ, I. *Sociálna pedagogika*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2004. ISBN 80-8083-028-2.

HRONCOVÁ, J., EMMEROVÁ, I., KRAUS, B. a kol. *Dejiny sociálnej pedagogiky*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzita Mateja Bela, 2007. ISBN 978-80-8083-436-4.

HRONCOVÁ, J., HUDECOVÁ, A., MATUALYOVÁ, T. *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzita Mateja Bela, 2001. ISBN 80-8055-427-7.

HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociálna pedagogika na Slovensku (História a súčasnosť)*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzita Mateja Bela, 2012. ISBN 978-80-557-0356-5.

HUPPERTZ, N., SCHINZLER, E. *Grundfragen der Pedagogik*. Koln, Munchen: Stam Verlag, 1995. ISBN 3-8237-81111-1.

- CHUDÝ, Š., NEUMEISTER P., JŮVOVÁ, A. *Vybrané diskurzy teorie a praxe ve vzdělávání a uplatnění sociálních pedagogů v kontextu pomáhajících profesích [sic]*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-212-3.
- KOHOUTEK, R. *Úvod do psychologie – psychologie osobnosti a zdraví žáka*. Brno: MU Brno 2006. 167 s. ISBN 80-210-4077-7.
- KRATOCHVÍLOVÁ, E. *Pedagogika volného času, sociální pedagogika a sociální práce*. Pedagogická revue 53, 2001. č. 5, s. 415-424. ISSN 1335-1982.
- KRAUS, B. K aktuálnímu pojetí a postavení sociální pedagogiky. *Sborník příspěvků z odborného semináře uskutečněného ve spolupráci s Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na téma Konstituování Sociální pedagogiky jako vědeckého oboru*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004. s. 9-18. ISBN 80-902936-5-4.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-731-5004-2.
- LEFÉVRE, P. *Osudy odvážných. 48 křesťanských osobností dějin*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-613-2.
- MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P. a KOLÁČKOVÁ, J., ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7002-X.
- NĚMEC, J., VĚTROVEC, V. *Sociální pedagog ve službách Probační a mediační služby*. In: *Socialia 2002*. Hradec Králové: Gaudeamus. s. 208–212. ISBN 80-7041-557-6.
- NOACK, W. *Sozialpädagogik, Ein Lehrbuch*. Freiburg im Breslau: Lambertus, 2001. ISBN 3-7841-133-4.
- ONDREJKOVIČ, P. *Príspevok k otázkám vzťahov sociálnej pedagogiky a sociálnej práce*. Pedagogika, 2000. roč. 50, č. 2, s. 181-191. ISSN 3330-3815.

PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

ŘEHOŘKOVÁ, M. Platónovy zákony. In kol. *Sociální pedagogika jako vědecká a užitná disciplína*. Sborník příspěvků z I. Mezinárodní konference uskutečněné ve spolupráci s Pedagogickou fakultou MU v Brně. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2000. ISBN 80-902936-0-3.

SOJÁK, P. *Symposium sociální pedagogiky na PdF MU 2*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4945-1.

ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D., ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠTERN, P. *Almanach probační a mediační služby*. Praha: TISKÁRNA K-TISK, 2015. ISBN 978-80-260-8423-5.

ŠTVERÁK, V. *Stručné dějiny pedagogiky: vysokoškolská příručka pro studenty vysokých škol připravujících učitele*. 2.dopl.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

VÁŇA, J., MRÁZ, F. *Dejiny Pedagogiky*. 3. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1971.

VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7.

WROCZYŃSKI, R. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1968. Základné pedagogické a psychologické diela.

Internetové zdroje:

GULOVÁ, L., KUROWSKI, M., SOJÁK, P. Sociální pedagog do škol (?). *Sociální pedagogika* [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2014, 2(2), 130-131 [cit. 2017-01-30]. ISSN 1805-8825. Dostupné z: http://soced.cz/wp-content/uploads/2014/11/INFORMACE_Soci%C3%A1ln%C3%AD-pedagog-do-%C5%A1kol_FINAL.pdf

HLADÍK, J. Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice na poli pedagogickém a sociálním. *Sociální pedagogika* [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2014, 2(2), 132 [cit. 2017-01-30]. ISSN 1805-8825. Dostupné z: http://soced.cz/wp-content/uploads/2014/11/INFORMACE_Asociace-vzd%C4%9Blavatel%C5%AF-v-soci%C3%A1ln%C3%AD-pedagogice_-Final.pdf

Poslání a cíle Probační a mediační služby. Probační a mediační služba České republiky [online]. © 2002-2017 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě České republiky, ve znění pozdějších předpisů [online]. © 2002-2017 [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/01_ZAKON_O_PMSCR_aktual_2009.pdf.